

- Note:* (1) All questions are compulsory.
(2) Figures to the right indicate full marks.
(3) Answer to every question must be started on a separate page.

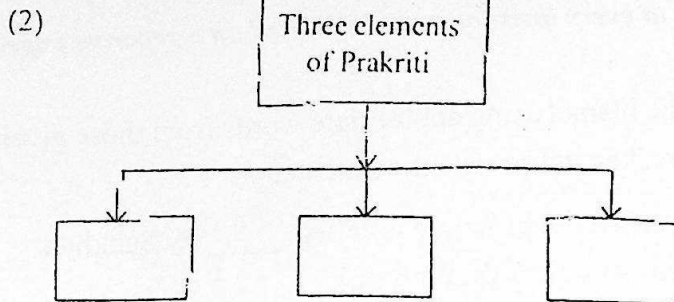
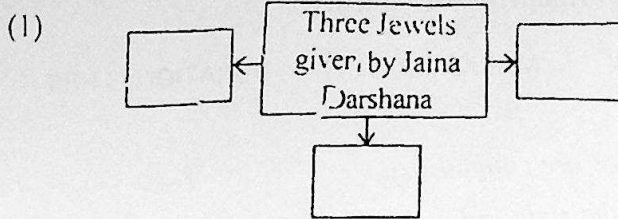
Q. 1. (A) Fill in the blanks using appropriate words from those given in the bracket and rewrite the statements : (6)

- (1) The material principle is called _____ by Sankhya.
[Purusha, Dravya, Prakriti]
- (2) _____ darshana doesn't accept immortality of soul and re-birth.
[Jaina, Charvaka, Advaita]
- (3) John Locke is _____ philosopher.
[Rationalist, Empiricist, Monist]
- (4) Liberation from the cycle of birth and death is _____.
[Dharma, Artha, Moksha]
- (5) _____ calls aesthetic experience as 'disinterested delight'.
[Kant, Hume, Locke]

(6) Buddhism holds that self is the aggregate of five _____.
(Pudgalas / Skandhas)

- (B) Find the odd word/ pair out from following words/phrases and write it. (4)
- (1) Thales - Monist, Parmenides - Pluralist, Anaximenes - Monist, Heraclitus - Monist.
- (2) Descartes, Locke, Berkeley, Hume.
- (3) Rupa skandha, Vedana skandha, Asamskara skandha, Sandhya skandha.
- (4) Stones, Soil, Gres, Plants.

(C) Complete the following concept map/ table/flow chart : (6)

(D) Give philosophical terms used for the following : (4)

- (1) The term used in Jaina Darshana for the minutest particles of matter.
- (2) A means to attain prama.
- (3) A branch of philosophy which evaluates whether an action is morally good or bad, right or wrong.
- (4) A form of art in which appreciation is the main motive behind creativity and not the utility of thing.

Q. 2. Answer the following questions in 20 to 25 words (Any FIVE) :

- (1) State the nature of the atoms as stated by Democritus.
- (2) What are the two main types of causes accepted in Indian tradition?
- (3) Give Aristotle's classification of soul.
- (4) What is Dialectical method given by Hegel?
- (5) What are the Noble truths given by Gautam Buddha?
- (6) Why music is called as Temporal art?
- (7) What is Science?

Q. 3. Write short notes on the following (Any THREE) :

- (1) Asatkaryavada
- (2) Spinoza's view of reality
- (3) Inference (Anumana)
- (4) Panchasheela
- (5) Aesthetic perspective

[10]

[9]

Q. 4. (A) Distinguish between (Any TWO) : (6) [16]

- (1) Cause and Effect.
- (2) Jaina's view of self and Charvaka's view of self.
- (3) Correspondence theory of truth and coherence theory of truth.
- (4) Visual Art and Audio Art.

(B) State with reason whether the following statements are true or false (Any FIVE) : (10)

- (1) Leibniz is monist.
- (2) According to Nyaya metaphysics most of the objects in the world are divisible.
- (3) Sankhya Darshan do not accept the independent existence of soul.
- (4) The act of decorating is not confined only to humans.
- (5) According to Advaita Vedanta soul is body.
- (6) According to Charvaka Darshan, knowledge illuminates the object of knowledge in the manner in which a lamp illuminates objects in the world.
- (7) Human beings were just like other animals at the beginning of the journey of evolution.

Q. 5. Explain the following concept/ statements in 80 to 100 words with examples (Any TWO) : [10]

- (1) Entelechy
- (2) According to Shankaracharya there are three levels of reality.
- (3) Good will.

Q. 6. Write a dialogue addressing the following philosophical concept / problem/situation (Any ONE) : [5]

- (1) Write a dialogue on 'does beauty really exist or it appears'?
- (2) Write a dialogue on technological processes and their effects on human societies.

Q.7 Answer any ONE question in 150 to 200 words : [10]

- (1) Explain Hume's notion of Self in detail.
- (2) Discuss in detail perception (Pratyaksha) in Nyaya Darshan.

PRELIM EXAM

CLASS: S.Y.J.C

SUB: ECONOMICS MARKS:80 DURATION:3HRS

Q1A) CHOOSE THE CORRECT OPTION:

(5)

1) Method adopted in Macro economics analysis.

- a) Lumping method
- b) Aggregative method
- c) Slicing method
- d) deductive method

Options: 1) a,b & c 2) a & b 3) only c 4) only d

2) Selling cost is the feature of this market.

- a) Monopoly
- b) Monopolistic competition
- c) Perfect competition
- d) Oligopoly

Options: 1) d 2) a,b & c 3) a,b & d 4) only b

3) Tax sources of revenue:

- a) Direct and Indirect tax
- b) Penalties
- c) Fees
- d) Special levy

Options: 1) b and c 2) only a 3) a,b,c and d 4) c and d

4) Choose wrongly matched pairs:

- a) National Income---Flow concept
- b) Services of housewife---Unpaid services
- c) Clothes---Raw material
- d) Pensions to Retired person---Transfer income

Options: 1) a 2) b 3) c 4) d

5) NDP is obtained by

- a) Deducting Depreciation from GNP
- b) Including Depreciation in GDP
- c) Deducting Depreciation from GDP
- d) Including Depreciation in GNP

Options: 1) a and b 2) c 3) b and d 4) None of these

(5)

B) COMPLETE THE FOLLOWING STATEMENTS:

- 1) Micro economics is also called as : _____
(a) Price theory (b) Employment theory (c) Growth theory (d) income theory
- 2) $E_d = 0$ in case of _____
(a) necessities (b) normal goods (c) luxuries (d) comforts
- 3) Cost incurred by the firm to promote sales _____
(a) selling cost (b) total cost (c) marginal cost (d) average cost
- 4) stock exchange is an important constituent of the _____
(a) Capital market (b) money market (c) local market (d) global market
- 5) Purchase of goods by one country by one country from another Country is called _____
(a) Import trade (b) export trade (c) internal trade (d) entrepot trade

C) COMPLETE THE CORRELATION:

(5)

- 1) Forest: Macroeconomics : : : Microeconomics.
- 2) Single consumer: Individual demand: : Many consumers :
- 3) Stock: Static concept: : Supply:
- 4) NEFT : National Electronic Funds Transfer: : RTGS:
- 5) : Central Bank : : SBI : Commercial Bank

D) GIVE AN ECONOMIC TERM:

(5)

- 1) Equilibrium that explains the equilibrium of entire economy.
- 2) Want satisfying power of a commodity.
- 3) Demand for factors of production.
- 4) Market where there are few sellers.
- 5) Expenditure incurred on various government departments and services.

Q2A) IDENTIFY AND EXPLAIN THE CONCEPTS FROM THE GIVEN

ILLUSTRATIONS: (ANY 3)

(6)

- 1) Fall in price of Rice by 20% results in 50% rise in demand.
- 2) In a market many firms producing close substitutes
- 3) Mohan receives a monthly pension of Rs 50000 from government.
- 4) India purchased petroleum from Iran.
- 5) Statistical tool to measure changes in an economic variable over a period of time

B) DISTINGUISH BETWEEN: (ANY 3)

(6)

- 1) Stock and Supply
- 2) Total Utility and Marginal Utility
- 3) Perfect competition and Monopolistic competition
- 4) Demand Deposits and Time Deposits
- 5) Tax Revenue and Non Tax Revenue

Q3) ANSWER THE FOLLOWING IN BRIEF: (ANY 3.)

(12)

- 1) Explain the scope of macroeconomics.
- 2) Explain the Features of Monopolistic competition.
- 3) Explain the types of index numbers.
- 4) Explain the role of foreign trade.
- 5) Explain the reasons for increase in Public Expenditure

Q4) STATE WITH REASONS WHETHER YOU AGREE OR DISAGREE WITH THE FOLLOWING STATEMENTS: (Any 3)

(12)

- 1) Microeconomics is known as Price Theory
- 2) There are no exceptions to the law of Diminishing marginal utility
- 3) Supply of Labour curve is backward bending.
- 4) Many reforms have been introduced in the capital Market.
- 5) Index numbers can be constructed without the base year.

Q5) STUDY THE FOLLOWING TABLE, DIAGRAM, PASSAGE AND ANSWER THE QUESTIONS GIVEN BELOW: (ANY 2)

(8)

- 1) Study the following table and answer the questions:

Price	Individual Demand of Commodity x (per day in units)
1	10
2	20
3	30
4	40
5	50

Questions:

- i) Explain the concept of Individual Demand
- ii) Draw individual Demand curve.

2) Observe the given diagram and answer the following questions:

- i) Rightward shift in demand curve.(write the term)
- ii) When Demand decreases, Price remains _____

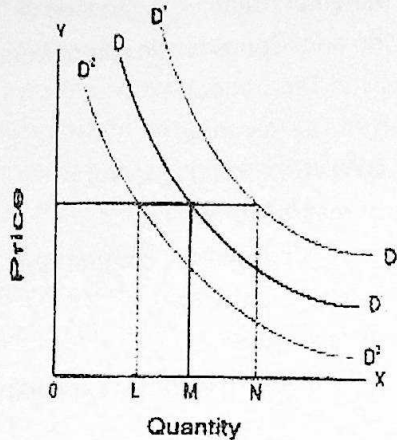

Fig. 7. Increase and Decrease in Demand

3) STUDY THE FOLLOWING PASSAGE AND ANSWER THE QUESTIONS:

In economics, a commodity possesses utility irrespective of its being good or bad. This, in economics, both milk and poison possess utility. Utility never takes into account the concept such as good or bad or normal and immoral, etc. therefore, utility is ethically neutral.

Utility is the feeling of consumer towards a particular commodity. Utility does not have physical existence. It is abstract in nature. Therefore, utility is a psychological concept.

Utility depends upon the intensity of want. When an individual consumes the

First unit of commodity he finds the maximum utility from it. But at the time of consumption of second unit of the same commodity, the intensity of want decreases. Therefore, the individual finds the further units of consumption less important.

Therefore, marginal utility diminishes with the increase in the stock.

Questions:

- i) Explain the concept of utility with reference to its ethical neutrality.
- ii) Explain the reason for diminishing nature of utility.

Q6) Answer the following questions in detail: (Any 2)

(16)

- 1) Explain the demand with its exceptions.
- 2) Explain income method of measuring National Income with precautions.
- 3) Explain various Functions of RBI.

PRELIMS 2024 – 25

SUB: SOCIOLOGY

TIME: 3 HRS

STD: SYJC

MARKS: 80

Q1 A) Complete the following statements and rewrite it.

(05)

1. Maktabas were centres of _____.
(higher learning, theological training, elementary education)
2. The POCSO Act was passed in the year _____.
(1997, 2007, 2012)
3. The _____ tribe belongs to the Western India region.
(Warli, Irula, Garo)
4. 'Housing for All' is a _____ development programme.
(Tribal, rural, urban)
5. The Champaran Struggle took place in _____, in 1917-18.
(Madhya Pradesh, Bihar, Uttar Pradesh)

B) Correct the incorrect pair and rewrite it

(05)

1.

I	The Sati Prohibition Act - 1829
II	The Indian Civil Service Act - 1861
III	The Hindu Widow Remarriage Act - 1856
IV	The Caste Disabilities Removal Act - 1950

2

I	Ahura Mazda - Jainism
II	Vardhamana Mahavira - Jainism
III	Guru Nanak Dev - Sikhism
IV	Jesus Christ - Christianity

3.

I	'Selfie syndrome' - Substance addiction
II	Liquor - Alcohol addiction
III	Pornographic films - Internet addiction
IV	Cocaine - Drug addiction

4.

I	Mumbai - jhopadpattis
II	Kolkata - bustees
III	Chennai - cherts
IV	Jaipur - gaudhastis

5.

I	Munda – Nishada language family
II	Ongan– Arya language family
III	Tibeto-Himalayan languages -- Kiratalanguage family
IV	Telugu – Dravida language family

C) Identify the appropriate term from the box and rewrite the statement. (05)

Domestic Violence, Globalisation, South Indian Region, Gender Binary, Narcotic Drugs, Western Region.

1. Ganja, charas, cocaine
2. Toda, Kota, Badaga
3. Cruelty towards a spouse
4. Impact of LPG Policy since 1991
5. Categories of man and woman

D) Correct the underlined words and complete the statement. (05)

1. Agiary is the sacred place of Jews.
2. The HarijanSevak Sangh was started by Radhakant Deb.
3. The elephant is regarded as the protector of forests among adivasis.
4. The New Economic Policy of 1991 is linked to the process of urbanisation
5. Swami Dayanand Saraswati founded the Brahmo Samaj in 1875.

Q2) Write Short Notes (Any 2) (08)

1. Education during the Colonial period in Indian Society.
2. Religious Diversity in Indian society.
3. Solutions to domestic violence.
4. Characteristics of Digitalisation.

Q3) Distinguish Between (Any 3) (12)

1. Regionalism and Communalism
2. Modernisation and Globalisation
3. Individual Problem and Social Problem
4. Chipko Andolan and Narmada Bachao Andolan
5. Caste and Class

Q4) Explain the concepts with suitable examples (Any 2) (08)

1. Indian Constitution
2. Linguistic diversity
3. Modernisation

Q5) A- Complete the Concept Map

(04)

Types of Social Movements according to David Aberle	
(a)	
(b)	
(c)	
(d)	

Q5) B- State whether: True or false with reason (any 2)

(08)

1. Laws help to bring about social change.
2. There is only positive impact of globalisation.
3. Technology is always beneficial for social progress

Q6) A- Read the Passage and answer the questions given below.

(06)

Social movements arise generally from needs felt by one or more members of any given society. Through social interactions these needs and concerns are communicated to many more persons. A network of people who share these concerns become the driving force for change in that particular society. Movements are usually guided by some underlying philosophies and goals. Indeed, several movements are associated with a founder or a core group. It can take several years, or even decades for a social movement to become very wide and expansive, across vast geographical territories.

Social movements such as the Social Reform Movement, Trade Union Movement, Tribal Movement, Dalit Movement, Women's Movement, Chipko Movement, LGBT Movement, Civil Rights Movement, Rationalist Movement and so many more have emerged and grown.

As a social movement gains momentum, greater awareness is created in society. In fact, the study of several movements have found their way into the academic curriculum as well as research. For example, courses on Labour Studies, Gender Studies, Minorities' Studies and Environmental Studies.

Social movements can stimulate critical thinking about social issues in the wider society of which we are a part. Some of these concerns lead to the passing of legislations. Every era or generation has its share of concerns from which may emerge new social movements.

1. How do social movements arise?
2. How can mass media help social movements today?

Q6) B- Give your Personal Response (Any 1)

(04)

1. Domestic violence is not limited to girls and women. Discuss.
2. Why is it important to protect the weaker sections in society?

Q7) Answer any one in about 150-200 words.

(10)

1. Describe the problems of ageing and suggest measures to solve them.
2. 'Religion has an impact on society.' Discuss with suitable examples.

Note: (1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

(3) Write answers of all questions on new pages.

Q. 1. (A) Fill in the blanks using suitable words / terms from those given in the brackets : [10]

(1) 'No bananas are yellow' is an _____ proposition.
[A / E]

(2) Shorter truth table is a _____ method.
[Direct / Indirect]

(3) The rule of _____ is expressed as $[(P \cdot P) \equiv P]$.
[Simplification / Tautology]

(4) _____ method begins with the negation of the conclusion.
[C. P. / I. P.]

(5) The rules of U. G and E. G. are used to _____ the quantifiers.
[Add / Drop]

(6) The expression "Given anything" is _____.
[Existential quantifier / Universal quantifier]

(B) Give logical terms for the following : (4)

(1) An education in which the quality of the proposition changes.

(2) A good power of reasoning where solution to a problem strikes all of a sudden and unexpectedly.

(3) The variable which is either a part of a quantifier or preceded by an appropriate quantifier.

(4) Perception with a definite purpose.

Q. 2. (A) State whether the following statements are True or False: (6) [10]

- (1) Propositional function contains at least one bound variable.
- (2) Indian logicians make distinction between inference for oneself (swartha) and inference for others (parartha).
- (3) A hypothesis must be inconsistent with the fundamental assumptions.
- (4) Contingency is always true.
- (5) In experiment, variation of factors is possible.
- (6) Syllogism is an immediate inference.

(B) Match the words in Group 'A' with those in Group 'B': (4)

Group 'A'	Group 'B'
(a) Elementary valid argument	(1) Indirectly verified
(b) Decision procedure	(2) Rules of inference
(c) Non-instantial hypothesis	(3) Contingency
(d) Mal-observation	(4) Shorter truth table
	(5) Misinterpretation of sense data

3. (A) Use shorter-truth table method to state whether the following statement forms are tautologous or not (Any TWO): (6) [12]

- (1) $\sim p \vee (p \supset q)$
- (2) $p \supset (p \vee q)$
- (3) $(p \vee p) = \sim p$

(B) Construct formal proof of validity by using conditional proof (C.P.) or indirect proof (I.P.) for the following arguments (Any TWO): (6)

- (1) (i) $\sim K \vee G$
(ii) $G \supset I$
(iii) $\sim I$ $\therefore \sim K$
- (2) (i) $R \supset (Q \supset P)$
(ii) $S \supset R$
(iii) $T \supset Q$
(iv) $\sim P$ $\therefore S \supset \sim T$
- (3) (i) $A \vee (B \supset C)$
(ii) $C \supset D$

4. (A) Give opposition of the following propositions as directed (Any THREE) : (6)

- (1) All roses are red.
[Contradictory and Contrary]
- (2) Some lectures are informative.
[Sub-altern and Sub-contrary]
- (3) Some vehicles are not black.
[Contradictory and Sub-altern]
- (4) Not a single tortoise is a fast runner.
[Contrary and Sub-altern]
- (5) Some paintings are beautiful.
[Contradictory and Sub-contrary]

(B) Give Converse and Obverse of the following statements (Any THREE) : (6)

- (1) All butterflies are delicate.
- (2) No pencil is soft.
- (3) Some snakes are not poisonous.
- (4) Some chocolates are bitter.
- (5) Some mangoes are not ripe.

2. (5) Give reasons for the following (Any TWO) : (4) [12]

- (1) Quantifiers are not used while symbolizing singular propositions.
- (2) Obverse of 'A' proposition is 'E' proposition.
- (3) The udaharan or example in the third proposition is a unique feature of Nyaya syllogism.

(B) Recognize with reasons the formal fallacies committed in the following categorical syllogisms (Any TWO) : (4)

- (1) All hill stations are tourist places.
All tourist places are famous.
All famous places are crowded.
Therefore all hill stations are crowded.

(2) All lawyers are orators.
No lawyers are scientists.
Therefore no scientists are orators.

(3) Every story is entertaining.
Every folk song is entertaining.
Therefore every folk song is a story.

(4) No ripe fruit is sour.
Some oranges are not sour.
Therefore some oranges are not ripe fruits.

(C) Symbolize the following propositions using appropriate quantifiers and propositional functions given in the brackets (Any FOUR):

(4)

(1) All films are entertaining.

[Fx — x is a film]

[Ex — x is entertaining]

(2) Himalaya is a mountain.

[Mx — x is mountain]

[h — himalaya]

(3) Some flowers are beautiful.

[Fx — x is a flower]

[Bx — x is beautiful]

(4) Not a single pen is red.

[Px — x is a pen]

[Rx — x is red]

(5) Some ornaments are not expensive.

[Ox — x is an ornament]

[Ex — x is expensive]

Q. 6. (A) Explain the following terms (Any TWO) :

(6) [12]

- (1) Fallacy of undistributed middle.
- (2) Rule of Existential Instantiation (E.I.)
- (3) Contradictory relation of traditional square of opposition of propositions.

(B) Construct formal proof of validity for the following arguments (Any TWO) :

(6)

- (1) (i) $(x)(Ax \supset \sim Bx)$
(ii) $(x)(\sim Bx \supset \sim Cx)$
(iii) $(x)Ax$ $\therefore (x)\sim Cx$
- (2) (i) $(x)(Mx \supset Nx)$
(ii) $(\exists x)(Mx \cdot Px)$ $\therefore (\exists x)(Px \cdot Nx)$
- (3) (i) $(x)(Lx \supset Sx)$
(ii) $(x)(Jx \supset Lx)$
(iii) Jm $\therefore Sm$

Q. 7. (A) Answer the following questions in brief (Any TWO) :

(6) [12]

- (1) Differentiate between observation and experiment.
- (2) Hypothesis must be simple. Explain with an example.
- (3) Explain formal grounds of induction.
- (4) Give any one characteristic of hypothesis with explanation.

(B) Answer the following (Any ONE) :

(6)

- (1) Explain direct verification of hypothesis with an example.
- (2) Explain fallacies of observation with an example.

SYJC
ENGLISH

Prelims 2024-25

Marks: 80
Time 3hrs

03/01/2025

SYJC
PRELIMS
JAN 2025
LAN

SECTION I : PROSE

(Reading for Comprehension ,Language Study,
Summary and Mind Mapping)

Q.1(A) Read the following extract and complete the activities given below: (12)

Soapy had confidence in himself from the lowest button of his vest upward. He was shaven, and his coat was trim and his neat, black now had been presented to him by a lady missionary on Thanksgiving Day. If only he could reach a table in the restaurant unsuspected, success would be his. The portion of him that would show above the table would raise no doubt in the waiter's mind. A roasted mallard duck, thought Soapy, would be about the thing with a bottle of wine and then some cheese, a cup of coffee and cigar. One dollar for the cigar would be enough. The total would not be so high as to call forth any extreme of revenge from the café management; and yet the meat would leave him filled and happy for the journey to his winter island.

But as Soapy set foot inside the restaurant door, the head waiter's eye fell upon his tattered trousers and decadent shoes, Strong and ready hands turned him about and conveyed him in silence and haste to the side-walk and averted the ignoble fate of the menaced mallard.

Soapy turned off Broadway. It seemed that his route to the coveted island was not to be an easy one. Some other way of entering the limbo must be devised.

At a corner of his Sixth Avenue, electric lights and cunningly displayed wares behind plateglass made a shop window attractive. Soapy took a stone and dashed it through the glass. People came running round the corner, a policeman in the lead. Soapy stood still with his hands in his pockets, and smiled at the sight of brass buttons.

"Where's the man that done that?" inquired the officer agitatedly.

"Don't you think that I might have had something to do with it?" said Soapy, with a friendly voice, as one greets good fortune.

A.1. Read and rewrite the following sentences and state whether they are

True/false : [2]

- A lady missionary had presented Soapy a black bow on Thanksgiving Day.
- The head-waiter's eye did not fall upon his tattered trousers and decadent shoes.
- A policeman was in the lead when people came running round the corner.

(1)

d. The officer did not inquire about the man who broke the glass.

A.2. Match the incidents given in Column A with the consequences given in Column B :[2]

A	B
1. Soapy tried to enter a cafe	a. He stood up slowly beating the dust from his clothes.
2. Soapy broke a glass window	b. He wanted to get arrested by the police.
3. Two waiters pitched Soapy on the callous pavement.	c. The cop ran after another man.
4. Soapy stood silent with his hands in his pockets.	d. Strong and ready hands of the head-waiter turned him round.

A.3. Complete the following sentences:[2]

“His route to the coveted island was not to be an easy one.”

1. Here ‘Island means.....

2. The island is ‘Coveted because

A.4. Students should stay away from crime’. Write your opinion on the above sentence.[2]

A.5. Language Study:(Do as directed)[2]

1. Soapy turned off Broadway.

(Identify the correct tense form from the following options and rewrite.)

a. The simple present tense

b. The simple past tense.

c. The present tense.

d. The past perfect tense.

2. Soapy took a stone and dashed it through the glass.

(Choose the correct alternative to make it a simple sentence.)

a. Taking a stone, Soapy dashed it through the glass.

b. Soapy took a stone to dashed it through the glass.

c. Soapy has taken a stone to dash it through the glass.

d. soapy takes a stone to dash it through the glass.

A.6. Vocabulary:[2]

Find the synonyms of the following from the extract:

1. jail 2. old and worn out shoes 3. dishonorable 4. nervous manner.

Q.1(B) Language Study:

B.1. Do as directed:[3]

(2)

1. I can't teach four languages including French.
(Choose the correct option replacing the modal auxiliary showing 'compulsion'.

- a. I should teach four languages including French.
- b. I may teach four languages including French.
- c. I must teach four languages including French.
- d. I will teach four languages including French.

2. Netra is always interested in school excursions.

(Choose the correct Rhetorical question form of the sentence from the given options.)

- a. Hasn't Netra always been interested in school excursions?
- b. Is Netra always interested in school excursions?
- c. Was Netra always interested in school excursions?
- d. Isn't Netra always interested in school excursions?

3. There are many people who have a desire to speak 'correct' English.

(Choose the correct simple sentence form of the sentence from the options given below.)

- a. There are many people who had a desire 'Correct' English.
- b. Many people have a desire to speak 'Correct' English.
- c. Very few people had a desire to speak 'Correct' English
- d. Some people will have a desire to speak 'Correct' English.

B.2. Spot the error and rewrite the correct sentence:

english movies has entertained the world. (1)

Q.2.A. Read the following extract and complete the activities given below:[12]

My inspiration comes from my childhood experiences and observations of nature in rural Kenya. As I was growing up, I witnessed forests being cleared and replaced by commercial plantations, which destroyed local bio-diversity and the capacity of the forests to conserve water. In 1977, when we started the Green Belt movement, I was partly responding to the needs identified by rural women, namely lack of firewood , clean drinking water, balanced diets, shelter and income. Throughout Africa, women are the primary caretakers, holding significant responsibility for tilling the land and feeding their families. As a result, they are often the first to become aware of environmental damage as resources become scarce and they are incapable of sustaining their families.

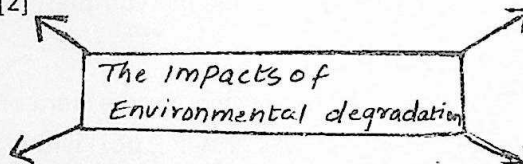
(3)

The women we worked with recounted that. Unlike in the past, they were unable to meet their basic needs. This was due to the degradation of their immediate environment as well as the introduction of commercial farming, which replaced the growing of household food crops. But international trade controlled the price of household food crops. But international trade controlled the price of the exports from these small-scale farmers, and a reasonable and just income could not be guaranteed. I came to understand that when the environment is destroyed, plundered or mismanaged, we undermine the quality of our life and that of future generation.

Tree planting became a natural choice to address some of the initial basic needs identified by women. Also, tree planting is simple, attainable and guarantees quick, successful results within a reasonable amount of time. This sustains interest and commitment. Together, we have planted over 30 million trees that provide fuel, food, shelter and income to support our children's education and household needs. The activity also creates employment and improves soil and watersheds.

Initially, the work was difficult because they were unaware that a degraded environment leads to scramble for scarce resources and may culminate in poverty and even conflict. They were also unaware of the injustices of international economic arrangements. Later, they became aware of the widespread destruction of the ecosystems, especially through deforestation, climatic instability and contamination of the soil and waters- all contributed to excruciating poverty and subsequent riots.

A.1. Complete the web diagram on 'the impacts of environmental degradation': [2]

A.2. Provide the supporting details from the extract that highlighting the positive effects of tree plantation: [2]

Positive effects of tree Plantation	1.
	2.
	3.
	4.

A.3.Environmental degradation and mismanagement affect the life in rural Kenya. Explain.[2]

A.4 Suggest some ways to protect your local environment.[2]

A.5. Language Study:[2]

Do as directed:

1.Tree planting became a natural choice.

(Find out the correct option in which 'Present Perfect Tense' is used.

- a. Tree planting had become a natural choice.
- b. Tree planting has become a natural cho
- c. Tree planting will become a natural choice.
- d. Tree planting has been become a natural choice.

2.They were unable to meet their basic needs.

(Choose the correct 'Negative sentence' of the given statement from the options given below and write it.)

- a. They are not able to meet their basic needs.
- b. They have not able to meet their basic needs.
- c. They were not able to meet their basic needs.
- d. They will not be able to meet their basic needs.

A.5. Vocabulary:[2]

Find out the words from the extract which mean-

- a. painful
- b. forms of life on earth
- c. act of stealing/removing
- d. the action of making impure by polluting.

(B) Summarising:[3]

Write a 'summary' of the above extract by using the following points.

Impacts of commercial farming-role of the women of Africa-environmental disruption and mismanagement and its effects on life-benefits of plantation.

(5)

(C) Mind mapping:[3]

Prepare a mind map on the topic "Advantages of smartphone" using your ideas, design and structure.

Section II : POETRY

(Poetry and Appreciation)

Q.3 (A) Read the extract and complete the activities given below:[10]

When I had money, money, O!
I knew no joy till I went poor;
For many a false man as a friend
Came knocking all day at my door.

Then felt I like a child that holds
A trumpet that he must not blow
Because a man is dead; i dared
Not speak to let this false world know.

Much have I thought of life, and seen
How poor men's hearts are ever light;
And how their wives do hum like bees
About their work from morn till night.

So, When I hear these poor ones laugh,
And see the rich ones coldly frown
Poor men, think I, need not go up
So much as rich men should come down.

A.1. Compare the lifestyle of the rich and poor people.[2]

Rich people	Poor People
1.	1.
2.	2.

A.2 Explain the reasons for which many false friends came knocking at the poet's door.[2]

A.3. Define, 'Friendship' in your own words.[2]

(6)

A.4. Name and explain the figure of speech in the following line:[2]

'Much have I thought of life, and seen'

A.5 Compose four poetic lines of your own on 'happiness'. [2]

(B) Appreciation:[4]

Read the extract and write the appreciation of the given poem based on the following aspects.

My father travels on the late evening train
Standing among silent commuters in the yellow light
Suburbs slide past his unseeing eyes
His shirt and pants are soggy and his black raincoat
Stained with mud and his bag stuffed with books
Is falling apart. His eyes dimmed by age
Fade homeward through the humid monsoon night.
Now I can see him getting off the train
Like a word dropped from a long sentence.
He hurries across the length of the grey platform,
Crosses the railway line, enters the lane,
His chappals are sticky with mud, but he hurries onward.

- About the poem, significance of the title
 - Form of the poem, theme and its significance
 - Poetic style, language features, poetic devices
 - Inspirational message, value, morals reflected
- Your opinion and critical evaluation of the poem.

Section III

(Writing Skills)

Q.4. Complete the activities as per the instructions given below:

(A) Attempt Any One of the following activities: (4)

(1).Drafting a virtual message:

Using information from the dialogue given below, write the message (in not more than 50 words) which Amrita left for her brother, Sourajit. (Do not leave out any vital information or add any new information.)

Shekhar : Is this(Telephone Number)?

Amrita: Yes, May I know who is speaking?

(7)

Shekhar: I am Shekhar, I want to speak to Sourajit. I am his friend from IHM Goa.

Amrita: I am his sister, Sourajit is not at home at the moment. Can you ring up a little later?

Shekhar: I shall be a little busy. Actually, I have got placement at the Hotel Mumbai, and will have to join with immediate effect. So right now I am trying to get all the formalities completed. This is the news that I wanted to give Sourajit. Will you do that for me? Also tell him that I will let him know my new cell phone number as soon as I get one.

Amrita: I'll do that. Bye and all the best.

OR

(2). Statement of Purpose:

Imagine you wish to pursue a Bachelor's degree in 'Communication Skills', at a reputed university in India or abroad to enhance your career in corporate correspondence.

OR

(3). Group discussion:

Sara, Nayan, Astha, Pranav and Neha are participating in a group discussion. The evaluator has given them the topic "The Role of Information and Communication Technology (ICT) in Education". Write suitable dialogues for each participant given his/her opinion on the topic.

(B) Attempt 'Any one' of the following activities:[4]

(1) E-mail Writing:

Imagine your housing colony wishes to organize a programme in view of 'World Ozone Day'. As the secretary of the colony, draft an email to a distinguished secretary of the colony, draft an email to a distinguished personality to invite him as a chief guest for the same.

OR

(2) Report Writing :

Imagine your college recently organized a programme on 'Personality Development.' As a student incharge, write a report of the same in about 150 words for your college magazine.

(8)

OR

(3) Interview:

Frame a set of 8 to 10 questions to be asked while interacting a well-known Bollywood star, whose film recently broke all records at box office.

(C) Attempt 'Any one of the following activities :[4]

(1) Speech:

The N.S.S Unit of your college has organized a Cleanliness Drive in your city. Prepare a speech that you are going to deliver as the Secretary of the N.S.S Unit.

OR

(2) Compering:

Imagine that you are a comper of the 'College Foundation Day Celebrations' of your college. Write a script for the same. You can take the help of the following points:

1. Brief introduction
2. Lighting of the Lamp
3. Welcome Speech
4. Speech of the Chief Guest
5. Entertainment
6. Vote of thanks.

OR

(3) Expansion of Idea:

Expand the following idea with the help of the points given below (100 to 150 words).

'The wise man has long ears and a short tongue.'

- One should be a good listener
- Listening adds to your knowledge
- Speaking to the point catches attention.

(D) Attempt any one of the following activities:[4]

(1) Film Review:

1. Write a review of a film that you have recently watched. Write your review based on any four points given below:

1. Name of the Characters (main and supporting roles)

(9)

- 2.About the story/theme of the film
- 3.Why did you like or not like the film.
- 4.Special features/novelties/novel ideas
- 5.Music/dance/songs/actions/directions
- 6.Should others watch this film/would you recommend your friend/s to enjoy it/watch this film/why?

OR

(2) Blog Writing:

Prepare a blog in about 150 words on the topic "Communication Skills".

Make use of the following clues.

- i.What is communication skill ?
- ii.Types of communication skills?
- iii.Communication in the past?
- iv.Present or modern scenario of communication skills?
- v.Advantages and disadvantages?
- vi.Conclusion.

OR

(3) Appeal:

Prepare an 'Appeal' on the topic "Avoid Unauthorised Hoardings and Banners" with the help of the following points(100 to 150 words):

- 1.Reduces the beauty of the area
- 2.Distractions on the road
- 3.Causes accident

Section IV

(Literary Genre-Novel)

Q.5.(A) Complete the activities given below as per the instructions:[4]

(1)Match the columns:[2]

A	B
1.Setting	a.Course of events
2.Conflict	b.Central idea
3.Plot	c.The background of the story
4.Theme	d.Provides interest and curiosity.

(2) Choose the correct alternatives and rewrite the sentences.[2]

(10)

- a. Stream of consciousness is a phrase coined by.....
(Virginia Woolf/ William James/ Mary Shelley).
- b. is considered as the first novel based on science and technology.
(Pearle/Frankenstein/Clarissa)
- c. The word "Novella, is originated from the word.
(Spanish/ Italian/ Latin)
- d. The novel narrates the adventures of the protagonist.
(Realistic/Picaresque/Gothic)

5(B) Answer in about 50 words to the questions given below: [4]

(1) Explain how the setting of the extract contributes to the theme of the novel, 'To Sir with Love'. [2]

(2) When the turn of my class came I sat up anxiously'. Explain the reason for Mr. Braithwaite's anxiousness and cite some suitable references from the given extract for your study of the novel, 'To Sir with Love'. [2]

5(C) Write the answers of the following questions in about 50 words.[4]

(1) Detective Fix tried hard but could not fix the charge of robbery on Fogg. Explain the statement from the point of view of Fix.[2]

(2) The beginning of the extract given for our study of the novel 'Around the World in 80 days'. Is a scene in the prison of the custom house. From the novel moves further from one place/ spot to another. Find out and explain all the places/spots where the incident took place.[2]

5(D) Write the answers of the following questions in about 50 words. [4]

(1) Write a short character sketch of Major Sholto from the novel/ extract 'Sign of Four'. [2]

(2) Basically the setting of the extract is in London but it has some references of India too. Explain how setting of the extract contribute to the theme of the novel. 'Sign of Four' [2]

कृतीपत्रीकेसाठी सूचना :

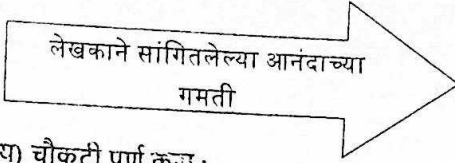
१. आकलन कृती व व्याकरण या मधील आकृत्या किंवा चौकटी पेनाने अथवा पेन्सिलीने काढाव्यात .
२. स्वचता, निटनिटकेपणा व लेखन नियमांनुसार लेखन यांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष द्यावे.

भाग १ : गद्य गुण- २०

प्रश्न १. अ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सुचनेनुसार कृती पूर्ण करा :

१. आकृतिबंध पूर्ण करा :

(८)

२

२. (घ) चौकटी पूर्ण करा :

१. आनंदाला आकर्षित करणारा

२

२. आनंदाच्या झऱ्याचा उगमाचे ठिकाण

(र) उताऱ्यात आलेली म्हण लिहा :

आनंद सगळ्यांनाच हवा असतो... पण आपला आनंद नेमका कशात आहे, हे अनेकांना कळत नसतं. आनंद म्हणजे नेमकं काय हेही उलगडलेलं नसतं. कुठे असतो हा आनंद ? कुठे नसतो हा आनंद ? आनंदी आनंद गडे, जिकडे तिकडे चोहीकडे ! ही फक्त कविकल्पनाच नव्हे, तेच सत्य आहे, किंबहुना शाश्वत सत्य आहे !

आनंदाची गंमत अशी आहे, की तुम्ही शोधू लागलात, की तो दडून बसतो, फक्त डू गेलात, की हातातून निघततो. आनंदासाठी जितका आटापिटा कराल, तितका तो हुलकावण्या देतो. जितका सहजपणे घ्याल, तितका आनंद सहज प्राप्त होतो. आनंद असतोच. तो अनुभवता मात्र यावा लागतो.

आनंदाच्या बाबतीत कळसा काखेत असूनही आपण गावाला वळसा घालीत असतो. आनंद आपण बाहेर शोधत असतो आणि तो मात्र आत असतो. आनंद आपल्या मनातच असतो. आनंदाच्या झऱ्याचा उगम आपल्या अंतरंगातच असतो.

हे खरं आहे, की आनंद सर्वत्र असतो; पण अंतरंगात आनंद असेल, तरच तो अनुभवता येतो. आनंदाचं नातं जुळतं, ते फक्त आनंदाशी. आनंदाला आकर्षित करतो, तो फक्त आनंदच. आनंदाला प्रसवतो, तोही आनंदच.

३. 'सौंदर्य जसं पाहणाऱ्याच्या दृष्टीत असतं, तसा आनंद घेणाऱ्याच्या वृत्तीत असतो,' या विधानाबाबत तुमचे मत लिहा. ? ४

प्रश्न १. आ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सुचनेनुसार कृती पूर्ण करा :

(८)

(घ) कारण लिहा :

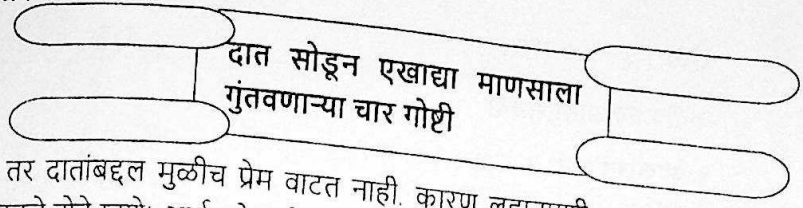
लेखकाला स्वतःला दातांबद्दल मुळीच प्रेम वाटत नाही; कारण.....

१

(२) एका वाक्यात लिहा :

दातांशी निगडित म्हणी व शब्दप्रयोग कोणत्या गोष्टींचे प्रत्यंतर घडवतात ?

(२) आकृती पूर्ण करा :

मला स्वतःला तर दातांबद्दल मुळीच प्रेम वाटत नाही. कारण लहानपणी मला दात येत असताना त्यांनी घरातल्या माणसांना रडवले होते म्हणे! अर्थात हे सर्वस्वी खरे असेलच असे नाही. त्यांच्याबरोबर मीही रडलो असलो पाहिजे. दात आल्यानंतरही मी दिसेल त्याला चावत असे अशीही एक दंतकथा ऐकून अजूनही कित्येक नातेवाईक माझ्यापासून दूर पळतात. आता मी दिसेल त्याला मुळीच चावत नाही. कारण चावण्याची हौस अनेकदा स्वतःचीच मनगटे चावून चावून भागली आहे! पण माझ्या दातांनी मला एवढा उपद्रव दिला आहे, की त्या मानाने दुसऱ्यांना झालेला उपद्रव काहीच नाही आणि म्हणूनच दातांबद्दल मला दातांत धरता येईल एवढासुद्धा आदर राहिलेला नाही. माझ्याप्रमाणे मराठी भाषेलाही दातांबद्दल आदर नाही असेही मला नंतर आढळून आले. कारण मराठी भाषेत अशी म्हण किंवा शब्दप्रयोग नाही ज्यात दातांबद्दल मंगल भावना व्यक्त झाली आहे. ज्या म्हणी व शब्दप्रयोग दातांशी निगडित आहेत, त्या दारिद्र्य, भिकारपणा, असभ्यपणा यांचे प्रत्यंतर घडवणाऱ्या आहेत. नाही म्हणायला प्रेमविह्वल कवींनी प्रेयसीच्या दातांना कुंदकळ्यांपर्यंत नेऊन पोचवले असेल तेवढाच अपवाद ! तरी पण केवळ प्रेयसीच्या दातांत जीव अडकून तिच्या प्राप्तीसाठी झगडणाऱ्या प्रियकराचे उदाहरण माझ्या तरी ऐकिवात नाही. डोळे, रंग, ओठ, एखादा तीळ, एखादी खळी माणसाला - गुंतवतात; पण दात पाहून वेडा झालेला प्रियकर मला अजून - भेटावयाचा आहे.

३. लेखकाचे दातांबद्दलचे मत तुमच्या शब्दांत लिहा ?

प्रश्न १. इ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सुचनेनुसार कृती पूर्ण करा :

१. लिहा :

य) घोघर व दरडोई वाहन उपलब्ध असलेला देश

२) वाहनांमुळे वाचतात

४

(४)

२

अमेरिकेसारख्या विकसित देशात माणसे वेगाने जीवन जगतात. घोघर आणि दरडोई वाहन उपलब्ध असते. रस्ते रुंद, सरळ, निर्विघ्न आणि एकमार्गी असतात. घरे, कार्यालये, बाजारपेठा यांत निदान शंभर मैलांचे किमान अंतर असते. जवळच्या जवळ सगळे असे सहसा नसते. अंतरावरच्या गोष्टींशी जवळीक साधण्यासाठी दूरवर जावे लागते. यातून माणसामाणसांत दुरावा निर्माण होतो. तो जाचदायक आणि असह्य झेऊ नये म्हणून वेगाचा आश्रय घेतला जातो. वेगामुळे माणसे बेभान होतात. भान हरपले म्हणजे अस्वस्थता विरून जाते. वेगात एक बेहोषी असते. भारतीयांनी अमेरिकन जीवनशैली पत्करण्याचे कारण नाही आपल्याकडे अंतरे कमी आहेत. माणसे खूप आहेत. कामे फारशी नाहीत. जीवनाची टोके सहज सांधता येतात. थोडी त्वरा करावी लागते; पण भरधाव वेगाने अंतर काटावे अशी स्थिती नसते. मुंबईसारखे विस्तीर्ण नगर गाड्यांनी सांधलेले असते. गाड्या रूळावरून चालतात. त्यात भरकटणे फारसे नसते. गाडीत चढले म्हणजे माणसांचे धावणे थांबते.

खरी अडचण असते ती रस्त्यावरून येणाऱ्या- जाणाऱ्या दोन आणि चारचाकी वाहनांची. त्यांचा वेग मर्यादित ठेवला तर ती साधने म्हणून उपयोगी पडतात. वेळ आणि श्रम वाचवण्यासाठी त्यांचा उपयोग होतो, पण अनेकदा असे घडते, की वाचलेला वेळ घालवावा कसा हे कळेनासे होते आणि मग तो घालवण्यासाठी पुन्हा माणसे वाहनांच्या आहारी जातात. आरंभी माणसे वाहनांवर स्वार होतात. मग वाहने माणसांवर स्वार होतात.

२. कारण शोधा व लिहा :

अ. अमेरिकेतील माणसांचे जीवन वेगवान असते; कारण -

भाग २ : पद्य गुण-१६

प्रश्न २. अ) पुढील कवितेच्या आधारे दिलेल्या सूचनांनुसार कृती पूर्ण करा :

(१) चौकटी पूर्ण करा :

१) रामांचीत होणारी

२) लाजणाऱ्या

(२) कारणे लिहा :

१) कवी आषाढघनाला थांबायला सांगतो, कारण

२) कवीने आषाढघनाला घडीभर उघडण्यास सांगितले, कारण

रे थांब जरा आषाढघना

बघु दे दिठि भरुन तुझी करुणा

कोमल पाचूंचीं हीं शेतें

प्रवाळमातीमधलीं औतें

इंद्रनीळ वेळूंचीं बेटें

या तुझ्याच पदविन्यासखुणा

रोमांचित ही गंध-केतकी

फुटे फुलीं ही सोनचंपकी

लाजुन या जाईच्या लेकी

तुज बोरुन बघती पुन्हापुन्हा

उघड गगन, कर घडिभर आसर

आणि खुलें कर वासरमणि-घर

वाहूं दे या तव किमयेवर

कोवळ्या नव्या हळदुव्या उन्हा

(३) आषाढातील पावसाचा तुम्ही घेतलेला अनुभव शब्दबद्ध करा ?

प्रश्न २. आ) पुढील कवितेच्या आधारे दिलेल्या सूचनांनुसार कृती पूर्ण करा :

(१) कवीसोबत पुढील गोष्टींनी केलेल्या कृती लिहा :

य) आयुष्य

२) दुःख

(२) चौकटी पूर्ण करा :

य) कवीची सदैव सोबत करणारी

२) कवीचा विश्वासघात करणारे

ल) खोटेया दिशा सांगतात ते

व) अंधकारमय जीवनात साथ देणारे

रंगुनी रंगांत साऱ्या रंग माझा वेगळा !

गुंतुनी गुंत्यांत साऱ्या पाय माझा मोकळा !

४

(८)

२

२

कोण जाणे कोठुनी ह्या सावल्या आल्या पुढे;
मी असा की लागती ह्या सावल्यांच्याही झळा !
राहती माझ्यासर्वे हीं आसर्वे गीतांपरी;
हे कशाचे दुःख ज्याला लागला माझा लळा !
कोणत्या काळीं कळेना मी जगाया लागलों
अन् कुठे आयुष्य गेलें कापुनी माझा गळा !
सांगती 'तात्पर्य' माझें सारखा खोट्या दिशा :
"चालणारा पांगळा अन् पाहणारा आंधळा !"
माणसांच्या मधरात्रीं हिंडणारा सूर्य मी :
माझियासाठी न माझा पेटण्याचा सोहळा !

(३) अभिव्यक्ती :

- य) तुमच्यातील दुर्गुणांचा शोध घ्या, हे दुर्गुण कमी करून सद्गुण अंगीकारण्यासाठी तुम्ही काय कराल, ते सांगा ?
किंवा
र) 'मी मधरात्री हिंडणारा सूर्य आहे,' असे कवी स्वतःबद्दल का म्हणतो, ते लिहा ?

भाग ३ - साहित्य प्रकार- कथा गुण-१०

प्रश्न ३. अ) खालील उदाहरणांच्या आधारे सुचनेनुसार कृती पूर्ण करा :

य) कृती पूर्ण करा :

कथा ज्या मूल्यांचा संस्कार करते
अशी कोणतीही चार मूल्ये

र) चौकटी पूर्ण करा :

- १) या वैशिष्ट्यामुळे माणूस गोष्टीवेव्हाळ होतो
२) मराठीत सर्वात जास्त वाचला जाणारा साहित्यप्रकार

मराठी कथा विलक्षण मनोरंजक आहे. तिची खुमारीच मोठी न्यारी आहे. मराठीत झपाट जास्त वाचला जाणारा साहित्यप्रकार म्हणजे 'कथा' होय. दिवाळी अंकांमध्ये कथेला मानाचे पान दिले जाते. ते तिच्या मनोरंजकता या वैशिष्ट्यामुळे आबालवृद्ध कथा सांगण्याचा आणि ऐकण्याचा आनंद मनमुराद लुटतात तो तिच्या या मनोरंजकतेमुळेच. मनोरंजनाची कितीतरी अत्याधुनिक साधने उदा. टी. व्ही. बगैरे खूप नंतर उदयास आली, पण पहिला प्रान कथेचाच. कथा सर्वांनाच हवीहवीशी वाटते याचे कारण तिच्या मनोरंजकतेत दडले आहे. मुले तर गोरू सांगण्यासाठी भंडावून सोडतात. मोठी माणसेही पारा अपवा नसतात. माणूस गोष्टीवेव्हाळ झाला तो तिच्या 'मनोरंजकता' या वैशिष्ट्यामुळेच.

मनोरंजकतेप्रमाणेच मानवर संस्कार करण्याचीही जबरदस्त ताकद कथेत असते. कथेच्या माध्यमातून 'मूल्यविचार' रुजवता येतात. कथा प्रेरणा, स्फूर्ती, बोध, ज्ञान, देते. मानवता, सत्य, समता, न्याय, स्वातंत्र्य, बंधुभाव, औदार्य, धैर्य, श्रमनिष्ठा, संवेदनशीलता, दया, सहकार्य अशा कितीतरी मूल्यांचा संस्कार कथा करते. मानवी मूल्यांची कदर करणारी आदर्श व्यक्तिमत्त्वे कथावाङ्मयात जागोजागी आढळतात. सामान्य माणूस प्रसंगी आभाळाएवढा मोठा कसा होऊ शकतो हे एखाद्या

बोधकथेच्या माध्यमातून वाचकांच्या मनावर ठसवता येते. या संस्कारक्षमतेच्या वैशिष्ट्यामुळेच तर कथेतून सद्गुणांचे प्राथेय देता येते.

२. 'कथा आजही लोकप्रिय आहे', या विधानाबाबतचे तुमचे मत स्पष्ट करा ?

२

(६)

प्रश्न ३. आ) खालीलपैकी कोणते ही दोन कृती सोडवा

१. शोध कथेतील नायिका 'अनु' हिचे स्वभावचित्र रेखाटा ?
२. 'गढी' या कथेच्या शीर्षकाची समर्पकता थोडक्यात स्पष्ट करा ?
३. 'अनुची' समाज समजून घेण्यामागची भूमिका स्पष्ट करा ?

भाग ४- उपयोजित मराठी गुण - १४

प्रश्न ४. अ) खालीलपैकी दोन कृती सोडवा.

(४)

- १) मुलाखतीचा हेतू स्पष्ट करा.
- २) बातमी आणि वृत्तलेख यांतील फरक स्पष्ट करा
- ३) एका वस्तुदालनाचे आकर्षक माहितीपत्रक तयार करा.
- ४) अहवालाची आवश्यकता स्पष्ट करा.

(१०)

प्रश्न ४. आ) खालील मुद्द्यांच्या आधारे कोणतीही दोन कृती सोडवा.

१) 'मुलाखतीचा समारोप' पुढील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा :

मुद्दे : भाषिक कौशल्य - परिणामकारक निवेदन - अनपेक्षित समारोप - श्रोत्यांचा पतिसाद - मुलाखतीची यशस्विता.

२) खालील मुद्द्यांच्या आधारे 'माहितीपत्रक रचनेची' वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

मुद्दे : माहितीपत्रक म्हणजे काय माहितीला प्राधान्य उपयुक्तता माहितीपत्रकाचे वेगळेपण आकर्षक मांडणी भाषाशैली.

३) पुढील मुद्द्यांच्या आधारे वृत्तलेख लिहिताना घ्यावयाची काळजी, याबाबत सविस्तर लिहा.

मुद्दे : वाचकांची अभिरुची - तात्कालिकता - विषयाचे वेगळेपण - वाचकांचे लक्ष वेधणे - वृत्तलेखनाची शैली.

(४) पुढील मुद्द्यांच्या आधारे अहवाललेखनाची वैशिष्ट्ये लिहा :

मुद्दे : वस्तुनिष्ठता आणि सुस्पष्टता - अहवाललेखनाची विश्वसनीयता - लेखनातील शोषेपणा - शब्दमर्यादा - निष्पक्षतापेक्षा.

भाग ५- व्याकरण व लेखन गुण - २०

प्रश्न ५. अ) सूचनांनुसार कृती करा :

१०

(१) य) माणसं स्वतःचा छंद कसा विसरू शकतात?

१

वरील वाक्याचे विधानार्थी वाक्य ओळखून लिहा :

(१) माणसं स्वतःचा छंद नेहमी विसरतात. (२) माणसं स्वतःचा छंद लक्षात ठेवतात.

(३) माणसं स्वतःचा छंद विसरू शकत नाहीत. (४) माणसं स्वतःचा छंद किती लक्षात ठेवतात !

(२) सूचनेनुसार सोडवा :

१

अंगणात दिवे लावावेत. (आज्ञार्थी वाक्य करा.)

(२) (य) योग्य पर्याय निवडा :

(१) 'द्वारोदानी' या साम संज्ञक शब्दातील समास ओळखा :

(१) अव्ययीभाव समास (२) तत्पुरुष समास

(३) द्वंद्व समास (४) बहुव्रीही समास

(२) 'दशानन' या सामासेक शब्दातील समासाचे नाव लिहा .

(३) (य) योग्य पर्याय निवडा :

कमलने बक्षीस मिळवले.

या वाक्यातील प्रयोग ओळखू लिहा :

(१) कर्तरी प्रयोग (२) कर्मणी प्रयोग

(३) भावे प्रयोग (४) यापैकी नाही

(२) 'भावे प्रयोग' असलेले वाक्य शोधून लिहा :

(१) आज लवकर सांजावले. (२) त्याने कपाटात पुस्तक ठेवले.

(३) युवादिनी चकत्याने प्रेरणादायक भाषण दिले. (४) त्याने माझ्या हिरड्यांत इंजेक्शन दिले.

(४) (२) पुढील काव्यपंक्तीत अलंकार पर्यायांतून ओळखून लिहा :

मुंगी उडाली आकाशी... तिगेळिले सूर्यासी !

(१) अनन्वय (२) अतिशयोक्ती

(३) अपन्हृती (४) अर्थान्तरास

(२) खालील वाक्यातील उपाय ओळखा :

शाळा म्हणजे दुसरी माता हे.

(५) (य) 'अंगावर काटा ये' या वाक्यप्रचाराचा अर्थ पुढील पर्यायांतून ओळखून लिहा :

(१) राग येणे. (२) भीतीने शहारा येणे.

(३) जखम होणे. (४) आनंद होणे.

(२) 'अंगावर काटा येणे' या वाक्यप्रचाराचा वाक्यात उपयोग करा.

प्रश्न ५. आ) कोणत्याही एक विषयावर २०० ते २५० शब्दांत निबंध लिहा

१. एक अविस्मरणाय सडल

२. माझे आवडते शिक्षक

३. मी रस्ता बोलतोय

४. इंटरनेट (आंतरजाल खंडित झाले तर..)

५. विज्ञान : शाप की वरदान

وقت :- تین گھنٹہ

بارہویں جماعت

نمبرات [۲۰]

اردو

سرگرمی نامے کے لیے ہدایات

”سرگرمی نامے“ میں دی ہوئی ہدایات کے مطابق خاکے صرف تین سے بنائیں۔

”سرگرمی نامے“ کی معروضی سرگرمیاں اور قواعد پر مبنی سرگرمیوں کی جانچ معائنہ ہدایات کے عین مطابق کرتا ہے، اس لیے ہدایات بغور پڑھیں۔

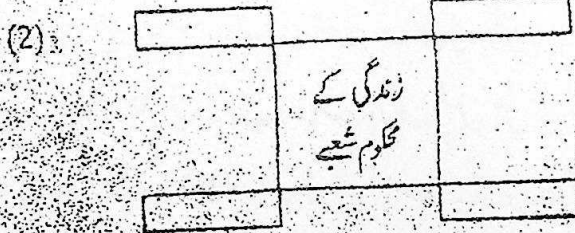
”سرگرمی نامے“ کا تحریری حصہ جانچتے وقت معائنہ آپ کی تحریری مہارت، مؤثر انداز بیان، پرکشش خیالات، مناسب الفاظ، جملوں کا تسلسل، بڑے موزوں اشعار، محاورے، کہاوتوں اور لہجوں کے استعمال، اٹالہ وغیرہ پر خصوصی توجہ دیتے ہوئے نمبرات تفویض کرتا ہے۔

خوش فکری اور صفائی کا خیال رکھیں۔

حصہ ۱ : نثر۔ کل نمبرات 20

(7) (الف) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔

(1) شبکی خاکہ مکمل کیجئے۔

تقریباً ہر شعبے کی سیاست کا غلبہ ہے۔ سائنس، صنعت، تجارت، فن، ادب، فلسفہ، مذہب، اخلاق، تعلیم سبھی کو سیاست نے اپنا محکوم بنا رکھا ہے۔ یہاں تک کہ اکثر اہل فن بھی سیاست پارٹیوں کے مسلک اور طریق کار کو اپنا کر اپنے ذہن و احساس کا اظہار کرنے کی بجائے ارہاب بست و کشاد کی خوشنودی، اعزاز و انعام، سماجی احترام اور عزت حاصل کرنے کے لیے اپنے فن کو آگے کار بنائے ہوئے ہیں۔ غیر مشروط ذہن سے رونما ہونے والی تخلیقات کو دبا کر تقالوں، شعبہ بازیوں، بازیگروں اور عیاروں کی جعل سازیوں نے شور مچا رکھا ہے۔ کہیں سیاست میں ادب کی اور کہیں ادب میں سیاست کی بیساکھیاں لگائے ہوئے نااہل "نورتن" بنے پھر رہے ہیں۔ سیاست کو میں نہ حقیر سمجھتا ہوں نہ حرام لیکن معاشرے میں اسے شریک غالب کا درجہ دینا مجھے گوارا نہیں۔ سیاست سماج کی تنظیم ہے۔ جان مال اور عزت و آبرو کی حفاظت اور اجتماعی فلاح و بہبود کے منصوبوں تک اسے برداشت کیا جاسکتا ہے۔ ربط ملت کے لئے فرد کا فنا ہونا ناگزیر نہیں ہے۔ سماج اس لیے نہیں ہے کہ افراد کو تنگے والا وحشی درندہ بن جائے، ان کے چشم و گوش، دل و دماغ، زبان و دہن کو اپنا غلام بنائے اور انہیں کتھ پتلیوں کی طرح نچائے۔

میں سوچتا ہوں کہ محض ادیب و شاعر اور دیگر فنون لطیفہ کے خلاق ہی آج انسان کے نہاں خانہ ذات میں اٹھنے والے طوفانوں اور ہچکاموں کو اپنے فن کے آئینے میں دکھاسکتے ہیں۔ ایک غیر مشروط اور آزاد شعور و احساس کی روشنی باہر اور اندر کے مناظر پر ڈال سکتے ہیں۔ تاریخ و جغرافیہ، مذہب و سیاست، رنگ و نسل میں بنی ہوئی دنیا کو پھر سے اکائی بنا سکتے ہیں۔ بے شک سماج اور اس کی ملکہ سیاست نے میرے شعور کی پرورش اور تعلیم و تربیت اور میری شخصیت و کردار کی نشوونما میں بہت اہم حصہ لیا ہے۔ سماج سے میرے جسم اور میرے ذہن کو غذا ملی ہے۔ پھر بھی میرا ذہن اور میری ذات غیر مشروط ہیں۔

- (i) ان کی جعل سازیموں نے شور مچا رکھا ہے
(الف) شعبہ ہاڑوں
(ب) ہاڑی گروں
(ج) نقالوں
(د) سارے قبائل میں صحیح ہیں

- (ii) مصنف کے مطابق سیاست
(الف) نہ حقیر، نہ حرام
(ب) جائز اور ناجائز
(ج) حقیر نہ خراب
(د) حقیر نہ احترام

- (iii) سماج اس لئے نہیں ہے کہ افراد کو نکلنے والا
(الف) وحشی جانور بن جائے
(ب) وحشی انسان بن جائے
(ج) وحشی درندہ بن جائے
(د) وحشی غلام بن جائے

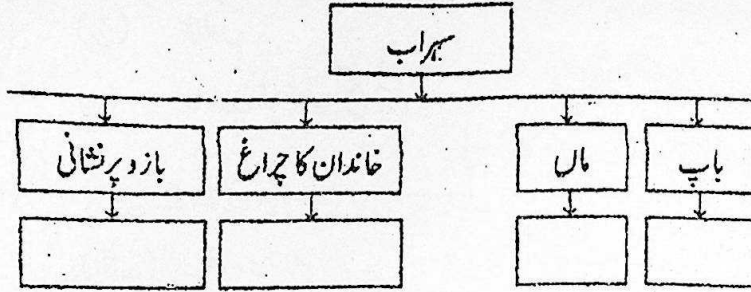
- (iv) مصنف کا ذہن اور ذات سماج اور سیاست سے
(الف) مشروط ہے
(ب) غیر مشروط ہے
(ج) نہ مشروط ہے نہ غیر مشروط
(د) مشروط بھی ہے اور غیر مشروط بھی

(3) "تربیت شخصیت پر اثر انداز ہوتی ہے۔" اپنی رائے تحریر کیجئے۔

(ب) درج ذیل درسی اجتناس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(2)

(1) شجری خاکر مکمل کیجئے۔

سہراب: بھاگ جا، بھاگ جا! اس دنیا سے کسی دوسری دنیا میں بھاگ جا۔ تو نے سام دزیرمان کے خاندان کا چراغ بھجا دیا ہے..... تاریک جنگلوں میں، پہاڑوں کے غاروں میں، سمندر کی تہ میں، تو کہیں بھی جا کر چھپے لیکن میرے باپ رستم کے انتقام سے نہ بچ سکے گا۔

رستم: (چونک کر کھڑا ہو جاتا ہے) کیا کہا؟ تو رستم کا بیٹا ہے؟

سہراب: ہاں۔

رستم: تیری ماں کا نام؟

سہراب: تہینہ۔

رستم: تیرے اس دعوے کا ثبوت؟

سہراب: اس بازو پر جھٹی ہوئی میرے باپ رستم کی نشانی۔

رستم: جھوٹ، غلط، ڈو دھوکا دے رہا ہے۔ مجھے پاگل بنا کر اپنے قتل کا انتقام لینا چاہتا ہے۔ (گھبراہٹ کے ساتھ سہراب کے بازو کا کپڑا پھاڑ کر اپنا دیا ہوا مہرہ

دیکھتا ہے) وہی مہرہ، وہی نشانی (سر پیٹ کر) کیا کیا! کیا کیا! اندھے، پاگل، جلاں یہ کیا کیا!..... شیر جیسا خوں خوار، بھڑیے جیسا ظالم، رنجور جیسا موذی

حیوان بھی اپنی اولاد کی جان نہیں لیتا لیکن گو انسان ہو کر حیوان سے زیادہ خوبی اور جہنم سے زیادہ بے رحم بن گیا۔

توڑ ڈالا اپنے ہی ہاتھوں سے او ظالم اُسے
خیرا نقش، تیرا ہی چہرہ جس آئینے میں تھا

(۲) درج ذیل سرگرمیوں کو ایک ایک جملے میں مکمل کیجئے۔

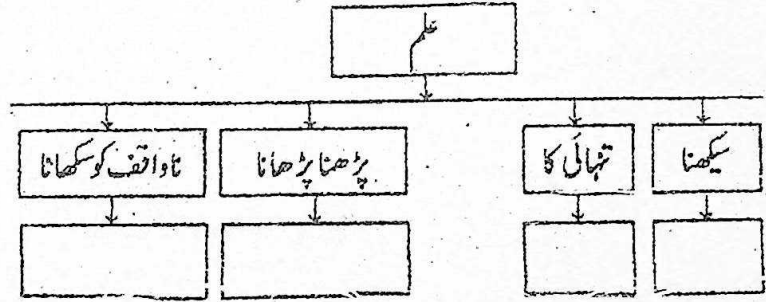
(i) رستم کا گھبراہٹ میں کیا جانے والا عمل۔

(ii) سہراب کے منہ سے اپنا نام سن کر رستم کا رد عمل لکھیے۔

(۳) ”والدین کی شفقت“ پر اپنے خیالات تحریر کیجئے۔

(۶) درج ذیل غیر درسی اقتباس کا بخور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔

(۱) خاکہ مکمل کیجئے۔

علم سیکھو، کیوں کہ اللہ تعالیٰ کے لئے علم سیکھنا خشیت، اسے حاصل کرنے کی کوشش کرنا عبادت، اس کا پڑھنا پڑھانا تسبیح، اس کی جستجو جہاد، تاواقف کو سکھانا صدقہ اور اس کی اہلیت رکھنے والوں کو بتانا ثواب کا ذریعہ ہے۔ نیز علم تہائی کا ساتھی، دین کا راہ نما، خوش حالی و تنگ دستی میں مددگار، دوستوں کے نزدیک وزیر، قریبی لوگوں کے نزدیک قریب اور جنت کی راہ کا مینار ہدایت ہے۔ اس کے ذریعے اللہ تعالیٰ کو لوگوں کو اوپر اٹھاتا ہے اور انہیں بھلائی میں راہ نمائی، قیادت و

سرداری عطا کرتا ہے۔ جن کی بیروی کی جاتی ہے، وہ بھلائی کے راہ نما ہوتے ہیں، جن کے نقش قدم پر چلا جاتا ہے اور جن کے افعال کو نمونہ بنایا جاتا ہے۔ فرشتے ان کی دوستی کے خواہاں ہوتے ہیں اور اپنے پردوں سے ان کو چھوتے ہیں۔ ہر خشک اور خزان کے لئے مغفرت طلب کرتا ہے، یہاں تک کہ سمندر کی مچھلیاں، جان دار، خشکیوں کے درندے اور جانور، آسمان اور اس کے ستارے تک۔ علم ہی کے ذریعے اللہ کی اطاعت و عبادت کی جاتی ہے۔ اس کی حمد و ثنا ہوتی ہے۔ علم ہی سے پرہیز گاری ہوتی ہے۔ اسی سے صلہ رحمی کی جاتی ہے، اسی سے حلال اور حرام جانا جاتا ہے۔ وہی راہ نما اور عمل اس کا پیروکار ہے۔ بد بخت اس سے محروم رہتے ہیں۔

(۲) ہدایت کے مطابق ذخیرۃ الفاظ کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔ (2)

(i) "آسودہ حالی" کا ہم معنی لفظ درج ذیل متبادلات میں سے چن کر لکھئے۔

(الف) بد حالی

(ب) خوش حالی

(ج) جان دار

(د) خوش قسمت

(ii) "عبادات" کا واحد اقتباس سے تلاش کر کے لکھئے۔

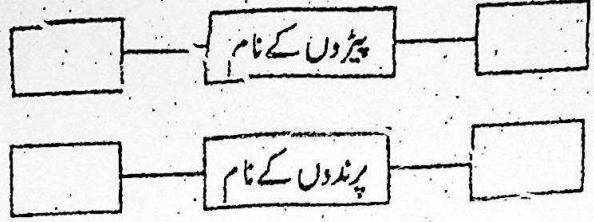
(۳) علم کی اہمیت اور افادیت کے بارے میں اپنی رائے تحریر کیجئے۔ (2)

حصہ ۲ : لقم / غزل / قطعہ / رہائی۔ کل نمبرات 16

سوال 2 :- (الف) درج ذیل درسی لقم کے اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔ (6)

(1) خاکر مکمل کیجئے۔

(2)

امیراب جو ہیں دانا، انھوں نے کی ہے یہ چال
ہوئے ہیں خانہ نشیں دیکھ کر زمانے کا حال
بکھی ہے سوزنی، خوجہ کھڑا، جھٹے ہے رومال
حضور بیٹھے ہیں اک در ندیم اہل کمال
دھرتی ہے سامنے ایک پیکدان اک تنہوں

خراب ہیں وہ عمارات، کیا کہوں تجھ پاس
کہ جن کے دیکھے سے جاتی رہی تھی بھوک اور پیاس
اور اب جو دیکھو تو دل ہووے زندگی سے اداس
بجائے گل، چمنوں میں کر کر ہے گھاس

کہیں ستون پڑا ہے، کہیں پڑے مرغول
یہ باغ، کھاگئی کس کی نظر، نہیں معلوم
نہ جانے کن نے رکھا یاں قدم، وہ کون تھا شوم
جہاں تھے سرد و صنوبر، اب اس جگہ ہے زقوم
پچی ہے زاغ و زغن سے اب اس چمن میں دھوم

گلوں کے ساتھ جہاں بلبلیں کرے ہیں بکول

(2) لفظ کے اقتباس کی روشنی میں صحیح متبادل تلاش کر کے لکھیے۔

(2)

(1) امیروں کا چلن ہے

(الف) خانہ بدوش (ب) خانہ بہاد

(ج) خانہ آباد (د) خانہ نشیں

- (ii) چمن میں نہیں ہے
 (الف) گھاس
 (ب) ستون
 (ج) مرغول
 (د) گل

- (iii) گل کے ساتھ کلول کرنے والے
 (الف) زاغ
 (ب) زغن
 (ج) بلبلیں
 (د) بوم

- (iv) چمن میں کمر کر ہے
 (الف) پھول
 (ب) گھاس
 (ج) پورا
 (د) جھاڑی

(۳) درج ذیل شعر کی استحصانی وضاحت کیجئے۔ (2)

جہاں تھے سرو و صنوبر، اب اس جگہ ہے زقوم
 بچی ہے زاغ و زغن سے اب اس چمن میں دھوم

(ب) درج ذیل درجی غزل کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(2) جدولی خاکہ مکمل کیجئے۔ (i)

	پہلے شعر میں موجود صنعت کا نام
	چھٹے شعر میں موجود تینوں کا نام
	ایک قافیہ
	ردیف

مقامات اور باسج جہاں اور بھی ہیں
 مکاں اور بھی لانگیاں اور بھی ہیں
 مکمل نہیں ہے جنون تجسس
 مسلسل جہاں در جہاں اور بھی ہیں
 یہیں تک نہیں عشق کی سیرگاہیں
 مہ و انجم و کہکشاں اور بھی ہیں
 قفس توڑ کر مطمئن ہو نہ بلبل
 قفس صورت آشیاں اور بھی ہیں
 بہت دل کے حالات کہنے کے قابل
 درائے نگاہ و زباں اور بھی ہیں
 صبا خاک دل سے بچا اپنا دامن
 ابھی اس میں چنگاریاں اور بھی ہیں
 انھیں جب سے ہے اعتمادِ محبت
 وہ مجھ سے جگر بدگماں اور بھی ہیں

(2) سب بیان کیجئے۔ (۲)

(i) جنونِ تجسس مکمل نہیں ہے۔

(ii) محبوب کی شاعر سے بدگمانی۔

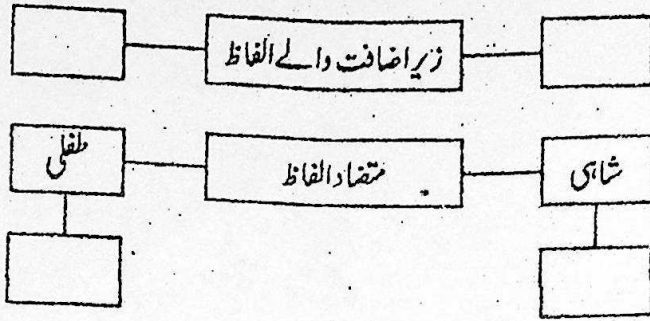
(2) درج ذیل شعر کی استفساری وضاحت کیجئے۔ (۳)

یہیں تک نہیں عشق کی سیرگاہیں

مہ و انجم و کہکشاں اور بھی ہیں

(ج) درج ذیل رباعی کا بغور مطالعہ کر کے احساناً کلام کی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (4)

(1) خاکہ مکمل کیجئے۔ (2)

آزادی میں آفتِ امیری آئی
 شہابی نہ ہوئی تھی کہ فقیری آئی
 ایامِ شباب کس کو کہتے ہیں انیس
 موسمِ طفلی کا تھا، پیری آئی

(2) درج ذیل شعر کی اتھالی وضاحت کیجئے۔ (2)

ایامِ شباب کس کو کہتے ہیں انیس
 موسمِ طفلی کا تھا، پیری آئی

حصہ ۳ : اضافی مطالعہ۔ کل نمبرات 12

سوال 3 :- (الف) درج ذیل اضافی مطالعہ کے اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(1) سرگرمی مکمل کیجئے۔ (2)

(i) باقر مہدی کا نیا مجموعہ کلام

(ii) شاعروں کی ادبی نشست کا انعقاد

(iii) شاعر، نقاد اور مقرر

(iv) پہلے شائع شدہ کتابوں کی تعداد

باتر مہدی کے نئے مجموعہ 'کلام' نونے شخصے کی آخری نظمیں" کی اشاعت پر
ممبئی کے ادیبوں اور شاعروں کی ایک ادبی نشست ۱۰ اربد ستمبر ۱۹۷۱ء کو منعقد ہوئی۔ یہ نشست
اسی جلسے میں پڑھا گیا۔ مضمون پڑھنے سے پہلے راقم الحروف نے ایک مرتبہ جلسہ کے روبرو
صاحب محفل سے یہ اترار نامہ لکھوایا کہ وہ اس مضمون کے بارے میں راقم سے کوئی باز پرس
نہیں کریں گے۔

ایسا نہیں ہے کہ باتر مہدی صاحب کتابی صورت میں پہلی بار چھپے ہوں۔ ان
کی کم سے کم تین کتابیں پہلے بھی شائع ہو چکی ہیں۔ لیکن جب ان کی آخری نظموں کا مجموعہ
شائع ہوا تو ان کے قریب کے دوستوں کو بڑی مسرت ہوئی اور اسی مسرت کے اظہار کے
سلسلے میں انہوں نے یہ جلسہ منعقد کیا کہ باتر مہدی صاحب کو ان کی آخری نظموں کی اشاعت
پر مبارک باد دی جائے۔ معلوم نہیں باتر مہدی صاحب کی نکتہ رس نگاہ اس نکتے پر کیوں نہیں
پڑی۔ اس کی وجہ شاید یہ ہو کہ وہ اپنے دوستوں سے اس ذہانت کی توقع نہ رکھتے ہوں۔
بہر حال مجھے بھی اس خوشی میں شریک ہونا تھا۔ اس لئے میں بھی ان کی خدمت میں نذرانہ
عقیدت لے کر حاضر ہوا ہوں اور آپ جانتے ہیں کہ آج کل کے زمانے میں عقیدت کا
حقیقت سے کوئی تعلق نہیں ہوتا۔

باتر مہدی شاعر ہیں، نقاد ہیں، مقرر ہیں لیکن اپنے غیر مربوط مضمون میں
ان کی شاعرانہ صلاحیتوں اور تنقیدی شعور کے بارے میں میرا کچھ عرض کرنا سراسر ناانصافی
ہوگی۔ یوں ناانصافی سے باتر مہدی صاحب کو بڑا شغف رہا ہے لیکن مجھے ان کی صحبت کا
فیض حاصل ہونے کے باوجود ناانصافی کی مشق نہیں ہوئی ہے۔ اس لئے میں اس سے احتراز
بھی کروں گا اور صرف ان کی شخصیت کے بارے میں رفاہ عام کی خاطر کچھ عرض کروں گا۔

میں جو کچھ عرض کروں گا، اس سے میرا حلق ہونا ضروری نہیں ہے۔ خود اپنے آپ سے متعلق نہ ہونے کا فن میں نے صاحب موصوف سے سیکھا ہے۔ موصوف اپنے آپ سے بھی متعلق نہیں ہوا کرتے۔ اختلاف رائے کی یہ منزل تنقید کے میدان میں آخری منزل سمجھی جاتی ہے۔ باقر مہدی کو اس منزل پر پہنچے ہوئے مدت ہوئی۔

(2) (۲) درج ذیل کے لیے صحیح متبادل جواب تلاش کر کے لکھئے۔

(i) قریبی دوستوں کے خوش ہونے کی وجہ یہ تھی کہ.....

- (الف) باقر مہدی کی پہلی کتاب چھپی تھی۔
 (ب) باقر مہدی کی چوتھی کتاب چھپی تھی۔
 (ج) باقر مہدی کی تین کتابیں چھپ چکی تھیں۔
 (د) ان کا خیال تھا کہ "نولے شے کی آخری نظمیں"
 ان کی آخری کتاب ہوگی۔

(ii) باقر مہدی اپنے دوستوں کو.....

- (الف) بہت ذہین سمجھتے تھے۔
 (ب) بے وقوف سمجھتے تھے۔
 (ج) بہت چالاک سمجھتے تھے۔
 (د) ان میں سے کوئی جواب درست نہیں۔

(iii) باقر مہدی کی صحبت میں مصنف.....

- (الف) ناانصافی کی مشق کر رہے تھے۔
 (ب) ناانصافی کی مشق نہیں کر رہے تھے۔
 (ج) ناانصافی کی مشق ہو چکی تھی۔
 (د) ناانصافی کی مشق نہیں ہوئی تھی۔

- (الف) شاعری کے میدان کی آخری منزل سمجھی جاتی ہے۔
 (ب) تنقید کے میدان کی آخری منزل سمجھی جاتی ہے۔
 (ج) ادب کے میدان کی آخری منزل سمجھی جاتی ہے۔
 (د) کسی کی منزل نہیں سمجھی جاتی ہے۔

- (2) (۳) صحبت کا شخصیت پر اثر ہوتا ہے۔ ذاتی رائے پیش کیجئے۔
 (ب) درج ذیل میں سے کوئی دو سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔
 (۱) مصنف نے منٹو کی زندگی کے آخری ایام کا جو نقشہ کھینچا ہے اسے لکھئے۔
 (۲) باقر مہدی کی شخصیت کا کمال لکھئے۔
 (۳) عصمت جاوید کے شعری مجموعے ”اکیلا درخت“ پر مصنف کا تبصرہ قلم بند کیجئے۔
 (۴) عزیز قیس کی شاعری کے بارے میں لکھئے۔
 (۵) عصمت جاوید کے تعلق سے ان کی اہلیہ متور جہاں کے خیالات تحریر کیجئے۔

حصہ ۴ : قواعد۔ کل نمبرات 14

- (۱۸) (الف) ہدایات کے مطابق سرگرمیاں مکمل کیجئے۔
 (2) (۱) درج ذیل محاوروں کا جملوں میں استعمال کیجئے۔
 (i) ہوش اڑنا۔
 (ii) روح کا نینا۔
 (۲) ہدایت کے مطابق سرگرمی مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک)
 (i) شہزادے کو کسی انسان نے نہیں شہید کیا ہے۔
 (ثبت جیلے میں تھویل کیجئے)

(2) (۳) ہدایت کے مطابق سرگرمی مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک)

(i) فرد سماج کی بنیادی اور مرکزی اکائی ہوتا ہے۔

(صرفی تجزیہ کیجئے)

(ii) پہننے کو وہ چیز دی جا رہی جو گیندوں کے پاؤں کے لئے زیادہ موزوں ہے۔

(شغری تجزیہ کیجئے)

(2) (۴) ذیل کے جملوں میں سے لفظی مرکبات کو جدول کے مطابق تقسیم کیجئے۔

(i) بن ماس جنگل میں پایا جاتا ہے۔

(ii) وہ نیک بخت ہے۔

ہندی + ہندی	فارسی + فارسی

(6) (ب) ہدایات کے مطابق ذیل کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔

(2) (۱) ہدایت کے مطابق کوئی ایک سرگرمی مکمل کیجئے۔

(i) گھگن کے تل کہیں ایسا شہر نادر

نہیں دیکھے تھے اٹھیاں کے مسافر

درج بالا شعر کی صنعت پہچان کر اس کی قسم بتائیے۔

(ii) اس کے دست و دل کے رشک و شرم سے

خون ہے دل کان کا، دریا ہے آب

(درج بالا شعر سے لف، و نشر سے ربط والے الفاظ آمنے سامنے لکھئے)

(i) نہ تھا مانی اوسے روئے زمیں پر

تھے اس کے حکم میں سب بحر ہو رہے

(ii) نہیں عشق سے زرد زردار میں ہوں

اگر ہے وہ یوسف، خریدار میں ہوں

(3) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک شعر کی تقطیع کیجئے اور بحر کا نام لکھئے۔

(i) مقامات ارباب جاں اور بھی ہیں

سکناں اور ہیں نامکاں اور بھی ہیں

(ii) وہی شوکت عیاں ہے اس کے تیور اور قرینے سے

اڑے جاتے ہیں نقش دشمنی دل کے تگینے سے

حصہ 5 : اطلاقی تحریر۔ کل نمبرات 18

سوال 5 :- (الف) ”مثالی معلم“ کا ایوارڈ پانے والے کسی معلم سے انٹرویو کے لئے درج ذیل نکات کی

مدد سے سوالات ترتیب دیجئے۔

(i) ایوارڈ دینے والی تنظیم۔

(ii) تدریسی خدمات۔

(iii) طلبہ کے نام پیغام۔

(iv) اساتذہ کے نام پیغام۔

(v) خرید نکات

1 • 2 • 3 • 4 •

(3) 'अहंकार मनुष्य का सबसे बड़ा शत्रु है' इस विषय पर 40 से 50 शब्दों में अपने विचार लिखिए। (02)

(आ) निम्नलिखित पठित गद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियाँ कीजिए : (6)

जॉर्ज बर्नार्ड शॉ का एक पैराग्राफ मैंने पढ़ा है। वह उनके अपने ही संबंध में है : "मैं खुली सड़क पर कोड़े खाने से इसलिए बच जाता हूँ कि लोग मेरी बातों को दिल्लगी समझकर उड़ा देते हैं। बात यँ है कि मेरे एक शब्द पर भी वे गौर करें, तो समाज का ढाँचा डगमगा उठे। "वे मुझे बर्दाश्त नहीं कर सकते, यदि मुझपर हँसें नहीं। मेरी मानसिक और नैतिक महत्ता लोगों के लिए असहनीय है। उन्हें उठाने वाली खूबियों का पुंज लोगों के गले के नीचे कैसे उतरे? इसलिए मेरे नागरिक बंधु या तो कान पर उँगली रख लेते हैं या बेवकूफी से भरी हँसी के अंबार के नीचे ढँक देते हैं मेरी बात।" शॉ के इन शब्दों में अहंकार की पैनी धार है, यह कहकर हम इन शब्दों की उपेक्षा नहीं कर सकते क्योंकि इनमें संसार का एक बहुत ही महत्वपूर्ण सत्य कह दिया गया है।

संसार में पाप है, जीवन में दोष, व्यवस्था में अन्याय है, व्यवहार में अत्याचार... और इस तरह समाज पीड़ित और पीड़क वर्गों में बँट गया है। सुधारक आते हैं, जीवन की इन विडंबनाओं पर घनघोर चोट करते हैं। विडंबनाएँ टूटती-बिखरती नजर आती हैं पर हम देखते हैं कि सुधारक चले जाते हैं और विडंबनाएँ अपना काम करती रहती हैं।

आखिर इसका रहस्य क्या है कि संसार में इतने महान पुरुष, सुधारक, तीर्थंकर, अवतार, संत और पैगंबर आ चुके पर यह संसार अभी तक वैसा-का-वैसा ही चल रहा है। इसे वे क्यों नहीं बदल पाए? दूसरे शब्दों में जीवन के पापों और विडंबनाओं के पास वह कौन-सी शक्ति है जिससे वे सुधारकों के इन शक्तिशाली आक्रमणों को झेल जाते हैं और टुकड़े-टुकड़े होकर बिखर नहीं जाते?

शॉ ने इसका उत्तर दिया है कि मुझपर हँसकर और इस रूप में मेरी उपेक्षा करके वे मुझे सह लेते हैं। यह मुहावरे की भाषा में सिर झुकाकर लहर को ऊपर से उतार देना है। शॉ की बात सच है पर यह सच्चाई एकांगी है। सत्य इतना ही नहीं है। पाप के पास चार शस्त्र हैं, जिनसे वह सुधारक के सत्य को जीतता या कम-से-कम असफल करता है। मैंने जीवन का जो थोड़ा-बहुत अध्ययन किया है, उसके अनुसार पाप दूँ, ये चार शस्त्र इस प्रकार हैं :- उपेक्षा, निंदा, हत्या और श्रद्धा।

(1) कृति पूर्ण कीजिए : (02)

◆ संसार में -	◆ जीवन में -
◆ व्यवस्था में -	◆ व्यवहार में -

(2) गद्यांश में आए हुए शब्दों के समानार्थी शब्द लिखिए : (02)

★ जगत् -	★ अभिमान -
★ देर -	★ उपहास -

(3) 'समाज सुधारक समाज में व्याप्त बुराइयों को पूरी तरह से समाप्त करने में विफल रहे' इस कथन पर 40 से 50 शब्दों में अपना विचार लिखिए। (02)

(इ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लगभग 80 से 100 शब्दों में लिखिए : (06)

1. निराला जी का आतिथ्य भाव स्पष्ट कीजिए।
2. 'बैजू बावरा संगीत का सच्चा पुजारी है' इस विचार को स्पष्ट कीजिए।
3. 'उड़ी बेटी, उड़ी पर धरती पर निगाह रखकर', इस पंक्ति में निहित सुगंधा के माँ के विचार स्पष्ट कीजिए।

(ई) साहित्य संबंधी सामान्यज्ञान पर आधारित निम्नलिखित प्रश्नों में से दो के उत्तर एक-एक वाक्य में लिखिए : (2)

1. लेखक श्याम दरिहर जी की प्रमुख कृतियों के नाम लिखिए।
2. आशारानी व्होरा जी के लेखन कार्य का उद्देश्य।
3. सुदर्शनजी का मूल नाम।
4. कुछ हिन्दी आलोचकों द्वारा महादेवी वर्मा को दी गई उपाधि।

प्र. 2. (अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियाँ कीजिए : (5)

तुमने विश्वास दिया है मुझको
मन का उच्छ्वास दिया है मुझको।
मैं इसे भूमि पर सँभालूँगा,
तुमने आकाश दिया है मुझको।
सूत्र यह तोड़ नहीं सकते हैं,
तोड़कर जोड़ नहीं सकते हैं।
व्योम में जाएँ, काली भी उड़ जाएँ,
भूमि को छोड़ नहीं सकते हैं।
सत्य है, राह में अँधेरा है,
रोक देने के लिए घेरा है।
काम भी ओर तुम करोगे क्या
बढ़ चलो, सामने जैरा है।

(1) कृति पूर्ण कीजिए :

- (क) सूत्र यह नहीं कर सकते --- •..... •..... (1)
(ख) संघर्ष के मार्ग में आने वाली दो बाधाएँ --- •..... •..... (1)

(2) (i) निम्नलिखित शब्दों के शब्द-युग्म बनाकर लिखिए : (1)

- (1) तोड़ - (2) काम -

(ii) निम्नलिखित शब्दों के विलोम शब्द लिखिए : (1)

- (1) विश्वास × (2) अँधेरा ×

(3) 'धरती से जुड़ा रहकर ही मनुष्य अपने लक्ष्य को प्राप्त कर सकता है' इस विषय पर 40 से 50 शब्दों में अपना मत प्रकट कीजिए। (2)

प्र. 2. (आ) निम्नलिखित पठित पद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियाँ कीजिए : (6)

तेरी गति मिति तू ही जाणै, क्या को आखि बखाणै
 तू आपे गुपता, आपे प्रगट, आपे सब रंग भाणै
 साधक सिद्ध, गुरु बहु चले खोजत फिरहि फरमाणै
 समहि बघु पाइ इह भिक्षा तेरे दर्शन कउ कुरवाणै
 उसी की प्रभु खेल रचाया गुरमुख सोभी होई ।
 नानक सब जुग आपे वरते, दूजा और न कोई ।।
 गगन में थालल रविचंद्र दीपक बने ।
 तारका मंडल जनक मोती ।
 धूप मलयानिल, पवनु चँवरो करे,
 सकल वनराई कुलंत जोति ।
 कैसी आरती होई भव खंडसना, तोरि आरती ।
 अनाहत शब्द बाजत भेरी ।।

(1) कृति पूर्ण कीजिए : (02)
 प्रभु को ढूँढ़ते फिरते हैं ये ---

.....

(2) प्रत्यययुक्त शब्द लिखिए - (2)
 दान, दया, गुण, अंतर.

(3) 'ईश्वर भक्ति में नाम स्मरण का महत्त्व होता है' इस विषय पर 40-50 शब्दों में अपने विचार लिखिए। (2)

प्र. 2. (इ) निम्नलिखित मुद्दों के आधार पर 'पेड़ होने का अर्थ' कविता का रसास्वादन कीजिए : (6)

- (1) रचनाकार का नाम।
- (2) पसंद की पंक्तियाँ।
- (3) पसंद आने का कारण।
- (4) कविता की केंद्रीय कल्पना।

अथवा

• जीवन के अनुभवों और वास्तविकता से परिचित कराने वाले वृंद जी के दोहों का रसास्वादन कीजिए।

प्र. 2. (ई) साहित्य संबंधी सामान्य ज्ञान पर आधारित दो प्रश्नों के उत्तर एक-एक वाक्य में लिखिए : (2)

- (1) चतुष्पदियों के लक्षण लिखिए।
- (2) दोहा छंद की विशेषता !
- (3) कैलाश सेंगर जी की प्रसिद्ध रचनाओं के नाम !
- (4) नयी कविता का परिचय।

प्र. 3. (अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियाँ कीजिए : (6)

अपनी जमुना में
 जहाँ घंटों अपने को निहारा करती थी
 मैं वहाँ अब शस्त्रों से लदी हुई
 अगणित नौकाओं की पंक्ति
 रोज-रोज कहाँ जाती है?
 धारा में बह-बहकर आते हुए
 टूटे रथ जर्जर पताकाएँ किसकी हैं?
 हारी हुई सेनाएँ, जीती हुई सेनाएँ
 नभ को कँपाते हुए युद्ध घोष, क्रंदन-स्वर,
 भागे हुए सेनिकों से सुनी हुई
 अकल्पनीय अमानुषिक घटनाएँ युद्ध की
 क्या ये सब सार्थक हैं?
 चारों दिशाओं से
 उत्तर को उड़-उड़कर जाते हुए
 गूढ़ों को क्या तुम बुलाते हो
 (जैसे बुलाते थे भटकी हुई गायों को)
 जितनी समझ तुमसे अब तक पाई है कनु,
 उतनी बटोरकर भी
 कितना कुछ है, जिसका
 कोई भी अर्थ मुझे समझ नहीं आता है

(1) कृति पूर्ण कीजिए :

• कनुप्रिया के अनुसार यही युद्ध का सत्य स्वरूप है -

(1)..... (2)..... (3)..... (4).....

(2) (i) पद्यांश में प्रयुक्त शब्द युग्म ढूँढ़कर लिखिए : (1)

(1)..... (2).....

(ii) पद्यांश में प्रयुक्त उपसर्गयुक्त शब्द लिखिए : (1)

(1)..... (2).....

(3) 'युद्ध विनाश एवं शांति विकास का कारण होता है' इस विषय पर 40 - 50 शब्दों में विचार लिखिए . (2)

प्र. 3. (आ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक का उत्तर 80 से 100 शब्दों में लिखिए। (4)

(1) 'कनुप्रिया आधुनिक मूल्यों का काव्य है।' इस कथन को स्पष्ट कीजिए।

(2) कवि ने 'कनुप्रिया' काव्य में युद्ध की भयंकरता का ज्वलंत चित्रण किया है। स्पष्ट कीजिए

प्र. 4. (अ) निम्नलिखित व्यावहारिक हिंदी के प्रश्नों में से किसी एक प्रश्न का लगभग 100 से 120 शब्दों में उत्तर लिखिए : (6)

(1) 'ढाई आखर प्रेम का पढ़े सो पंडित होइ' इस पंक्ति का भाव पल्लवन कीजिए।

(2) अपने कनिष्ठ महाविद्यालय में मनाए जाने वाले हिंदी दिवस का सूत्र संचालन कीजिए।

अथवा

• निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर सूचनाओं के अनुसार कृतियाँ कीजिए :

मुझे न्यूज चैनल देखना अच्छा लगता है।" माँ ने भी स्नेहा की इस / इच्छा का समर्थन किया था। सेन्हा ने पत्रकारिता का कोर्स ज्वाइन कर लिया। पत्रकारिता की कक्षा का प्रथम दिवस... स्नेहा कक्षा में पहुँच गई। अन्य विद्यार्थी भी कक्षा में बैठे हुए थे। सबसे जान-पहचान हुई। वह | सबके साथ घुल-मिल गई। पहला लेक्चर प्रारंभ हुआ। प्रोफेसर ने पत्रकारिता पाठ्यक्रम का पहला पेपर पढ़ाना प्रारंभ किया। विषय था-फीचर लेखन। सबसे पहले उन्होंने फीचर लेखन की विभिन्न परिभाषाओं को समझाते हुए कहा, "जेम्स डेविस फीचर लेखन क्षेत्र में एक चर्चित नाम है। वे कहते हैं, "फीचर समाचारों को नया आयाम देता है, उनका परीक्षण करता है, विश्लेषण करता है तथा उनपर नया प्रकाश डालता है।" स्नेहा की पत्रकारिता और विशेष रूप में फीचर लेखन में बहुत रुचि थी। इसलिए उसने कहा, 'सर! पी.डी. टंडन ने भी फीचर लेखन को परिभाषित किया है।"

"हाँ... पी.डी. टंडन कहते हैं- "फीचर किसी गद्य गीत की भाँति होता है: जो बहुत लंबा, नीरस और गंभीर नहीं होना चाहिए। अर्थात् | फीचर किसी विषय का मनोरंजक शैली में विस्तृत विवेचन है।" स्नेहा इन परिभाषाओं को रटते रटते समझ गई थी कि फीचर समाचारपत्र का | प्राणतत्त्व होता है। पाठक की प्यास बुझाने, घटना की मनोरंजनात्मक | अभिव्यक्ति करने की कला का नाम ही फीचर है।

(1) उत्तर लिखिए : (2)

जेम्स डेविस के अनुसार फीचर - 1)..... 2)..... 3)..... 4).....

(2) निम्नलिखित शब्दों के विलोम शब्द लिखिए : (2)

(1) प्रथम x (2) नीरस x

(3) दिवस x (4) प्यास x

(3) समाचार लेखन के बारे में अपने विचार 40 से 50 शब्दों में लिखिए। (2)

प्र. 4. (आ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक का उत्तर 80 से 100 शब्दों में लिखिए : (4)

(1) फीचर लेखन के सोपानों को स्पष्ट कीजिए।

(2) ब्लॉग प्रारंभ करने की प्रक्रिया।

अथवा

प्र. 4. (आ) सही विकल्प चुनकर वाक्य फिर से लिखिए :

(1) पल्लवन निर्माण में महत्त्वपूर्ण भूमिका तैयार कर सकता है। (तर्क/व्यक्तित्व)

(2) पाठक की पृष्ठभूमि को ध्यान में रखकर फीचर लेखन किया जाना चाहिए।

(ऐच्छिक/शैक्षिक)

(3) पल्लवन में विषय प्रवर्तन..... वाक्य से ही प्रारंभ हो जाता है। (दूसरे/प्रथम)

(4) नवीन (डिजिटल) वाचकों की संख्या मुद्रित वाचकों की संख्या से बहुत..... है।

(कम/अधिक)

4. (ड) निम्नलिखित अपठित गद्यांश पढ़कर सूचनाओं के अनुसार कृतियाँ कीजिए : (6)

बहुत-से मनुष्य सुख का अर्थ नहीं समझते। वे कार्य के अभाव अर्थात् आलस्य के साथ समय बिताने को सुख का साधन समझते हैं। यह बड़ी भारी भूल है। कहा जाता है कि उद्योगरहित और कार्यहीन मनुष्यों का मन शैतान का निवासस्थान होता है। भारतवर्ष के एक बड़े अधिकारी को यह आज्ञा मिली कि 'अब तुम्हारे नौकरी के दिन पूरे हो गए। तुमने ईमानदारी से काम किया, इसके उपलक्ष्य में तुम्हें पेन्शन मिला करेगी।' जब उसे यह आज्ञा मिली तब वह बहुत ही खुश हुआ। खुशी इस बात की थी कि उसे अब काम नहीं करना पड़ेगा और मजे में दिन काटने का अवसर मिला करेगा। उसने खुशी के आवेश में अपने एक मित्र को यह पत्र लिख भेजा, "अब मैंने दिनभर के झंझटों से छुट्टी पाई। दिन-रात काम करने से जी ऊब गया था। अब मुझे दस गुनी तनख्वाह मिले तो भी मैं काम नहीं करूँगा।" दो-चार आठ दिन बीत जाने पर जब वह बैठे-बैठे तंग आने लगा और जब उसने देखा कि काम किए बिना आलस्यपूर्ण जीवन बड़ा ही दुखदायी होता है, तब उसने उस मित्र को शोक के साथ लिखा, "भाई! मैं समझता था कि काम न करने में आनंद है, परंतु बात बिलकुल उल्टी है। अब मुझे साफ-साफ मालूम हो रहा है कि मेरा पूर्व जीवन बहुत ही उत्तम और सुखपूर्ण था। जितना ही अधिक काम करना पड़ता था, उतना ही अधिक सुख मिलता था।" सारांश यह है कि हाथ पर हाथ धरकर बैठे रहना मनुष्य देह-धर्म के विरुद्ध है। मनुष्य का मन पनचक्की के समान है। जब उसमें गेहूँ डालते जाओगे तब वह गेहूँ को पीसकर आटा बना देगी। परंतु जब उसमें गेहूँ न डालोगे तब वह स्वयं अपने आप को पीसकर क्षीण बना डालेगी।

(1) पूर्ण कीजिए : (2)

बड़े अधिकारी को मिला आदेश ---
आम लोगों की निगाह से सुख ---

(2) (i) गद्यांश में प्रयुक्त शब्द युग्म ढूँढ़कर लिखिए : (1)

(1)..... (2).....

(ii) गद्यांश में प्रयुक्त अनेक शब्दों के लिए एक शब्द ढूँढ़कर लिखिए : (1)

(1) जो दुख देता हो ---

(2) ऐसी चक्की जो पानी के बहाव की ऊर्जा से चलती ---

(3) 'आलस्यपूर्ण जीवन' विषय पर 40 से 50 शब्दों में अपने विचार लिखिए। (2)

प्र. 4. (ई) निम्नलिखित शब्दों के लिए हिंदी पारिभाषिक शब्द लिखिए : (8 में से 4)

(4)

(1) Custodian (2) Amount

(3) Invoice (4) Exemption

(5) Payment (6) Investment

(7) Friction (8) Agreement

5. (अ) निम्नलिखित वाक्यों का दी गई सूचनानुसार काल परिवर्तन कीजिए (4 में से 2) (2)

(1) कवि पेड़ को देख रहा था। (सामान्य भूतकाल)

(2) पंत के साथ तो रास्ता कम अखरता था। (सामान्य भविष्यकाल)

- (3) अंधेरा छा गया। (सामान्य वर्तमानकाल)
 (4) वह पढ़-लिख कर नौकरी करने लगा। (पूर्ण भूतकाल)

(आ) निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत अलंकार पहचान कर उसका नाम लिखिए (4 में से 2) (2)

- (1) एक म्यान में दो तलवारें, कभी नहीं रह सकती हैं।
 किसी और पर प्रेम पति का, नारियाँ नहीं सह सकती हैं।
 (2) मोती की लड्डियों से सुंदर, झरते हैं झाग भरे निर्झर।
 (3) ओ अकूल की उज्वल हास अरी अतल की पुलकित स्वास,
 महानंद की मधुर उमंग, चिर शाश्वत की अस्थिर लास।
 (4) झूठे जानि न संग्रही, मन मुँह निकसे बैन
 याहि ते मानहुँ किए बातन की विधि नैन।

(इ) निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत रस पहचान कर उसका नाम लिखिए (4 में से 2) (2)

- (1) माला फेरत जुग गया, गया न मन का फेर।
 कर का मनका डारि कै, मन का मनका फेर।।
 (2) बिनु पग चले सुने बिनु काना।
 कर बिनु कर्म करे विधि नाना।
 आनन रहित सकल रस भोगी।
 बिनु वाणी वक्ता, बड़ जोगी।
 (3) इस काल मारे क्रोध के तन काँपने उनका लगा।
 मानो हवा के जोर से सोता हुआ सागर जगा।।
 (4) भूषन वसन विलोकत सिय के।
 प्रेम विवस मन, कंप पुलक तनु,
 नीरज नयन नीर भरे पिय के।
 कहत, सुमिरि उर उमगत सील,
 सेह सगुन गुन तिय के।

(ई) निम्नलिखित मुहावरों का अर्थ लिखकर वाक्यों में प्रयोग कीजिए : (4 में से 2) (2)

- (1) जहर का घूंट पीना।
 (2) घाट-घाट का पानी पीना।
 (3) कटे पर नमक छिड़कना।
 (4) अगर मगर करना।

(उ) निम्नलिखित वाक्यों को शुद्ध करके वाक्य फिर से लिखिए : (4 में से 2) (2)

- (1) वह उसका काम कर रहे हैं।
 (2) उसने भगवान की नाम की माला पहन ली है।
 (3) वह स्वर्ग का अमरित है।
 (4) उसका नाक कट गया।

Rizvi College of Arts Science and Commerce**Preliminary Exam Jan 2025****Max Marks: 80****Std. XII (SYJC)****Subject :- English****SECTION-I PROSE****Reading for Comprehension, Language study, Summary and Mind Mapping**

Q1A Read the following extract and complete the activities given below it.

The eight-and-a-half-hour-long day inside the hide was as fruitful as the Jambha tree standing tall on the edge of Umbarzara. Before wrapping up my day at this natural waterhole, I took entries of the avifauna in my field notes. Since I was alone, I rushed to Pitezari village where I was stationed. I camouflaged the hide, took my essentials, came out of the hide and stretched out to my heart's content. I lifted my camera bag and took the familiar trail to Pitezari. Negotiating the webbed leaves of Teakwood and Moha trees, trying to make minimal sound, I was treading cautiously among the woods. Walking alone in a jungle needs more alertness than walking with a companion. I was alone here like a fox. Following the trail silently, watching with wide-open eyes, my ears were grasping a variety of sounds just when a familiar sound stunned me...

'Khyak! Khyak! KhyakoSS Khyak!'

It was a Langur alarm call. The leader of the gang of Langurs was sitting on the tall tree making alarm calls out of fear for life. Rest of the Langur brigade continued raising the alarm calls. The network of alarm calls was expanding its range as the petrified Langurs speeded to the trees near and far and secured their places on treetops. All this upheaval was created by only one animal's presence, Leopard. Many animals make alarm calls when they see a predator- Tiger or Leopard nearby. The Langur is most reliable when it comes to finding clues about the presence of the apex predators in the jungle. The mighty elusive Leopard of Umbarzara was out of its lair. He was on the prowl. The stealthily moving figure in spotted gold-black cloak was spied by these Langurs. Even the small ones from the legion of Langurs were giving alarm calls.

Chyak! Chyak!

I stayed put. Gauged the leader Langur's target sight And scanned the area visually. Took some steps. Stopped Again. A fresh scat was lying before me on the trail. The Bluish-purple flies were hovering over it. I was sure that The Leopard was somewhere near. The distant alarm call Of four-horned antelope was adding to the chaos.

A1. Global Understanding. State whether the following statements are true or false. (2)

1. The writer had been inside the hide for eight and half long hours.
2. The other Langurs were seated on the top of the tree.
3. The writer went into the jungle along with his friends.
4. The leader Langur was seated on the top of the tree.

A2. Complex Factual: Fill in the blanks with the suitable words or phrases from the extract. (2)

1. The sudden disturbance among the monkeys was created by the presence of.....
2. Two trees mentioned in the passage are..... and.....

A3. Interpretation. Give the reason for the following statement (2)

1) All the monkeys were taking shelter on the tree top to protect themselves from wild animals.

A4. Personal Response (2)

If you find that the specific animal species are on the verge of extinction. What efforts will you put to save that specific species.?

A5. Language Study. Rewrite the following as instructed (2)

1. I lifted my camera bag and took the familiar trail to Pitezari. (Select the correct alternative for Simple Sentence of the above statement)

- a) I am lifting my camera bag, taking the familiar trail to Pitezari
- b) I lifted my camera bag to take the familiar trail to Pitezari
- c) I lifting my camera bag I took the familiar trail to Pitezari
- d) I have lifted my camera bag I have taken the familiar trail to Pitezari

2. The Langur is most reliable. (Select the correct alternative for Positive degree of the above statement)

- a) Very few are as reliable as the Langur.
- b) No one is as reliable as the Langur.
- c) Others are not as reliable as the Langur.
- d) The Langur is more reliable than any one.

A6. Vocabulary: Find the synonyms for the following words from the passage. (2)

- a) Disguise.
- b) Disturbance.
- c) Battalion.
- d) Carefully.

Q1 B Language Study (Non-Textual Grammar (4)

B1 Do as directed. (3)

1. It is too difficult for him to solve. (Select the correct alternative for Remove "too" of the above statement)

- a) It is very difficult for him to solve.
- b) It is so difficult for him that he can not solve it.
- c) It is very much difficult for him that solve it.
- d) It is not so difficult for him that he can solve it.

2. Use the correct prepositions and rewrite the sentence.

They are entering the class..... mask and sanitizer.

3 Rewrite the following statements into indirect speech.

She told him, "You should work hard to get good marks"

B2 Spot the error and rewrite the correct sentence. (1)

I go to the store yesterday.

Q2 A Read the following extract, and complete the activities given below it. (12)

India's presidency of the G20 Summit in 2023 was a landmark event that emphasized global collaboration on climate change, the digital economy, and sustainable development. The summit, held in New Delhi, brought together world leaders to address pressing global issues and resulted in groundbreaking initiatives. On climate change, the "Green Development Pact" was adopted, committing member nations to triple renewable energy capacities by 2030. India showcased its achievements, including reaching a 42% non-fossil fuel electricity capacity years ahead of schedule. The pact also focused on sustainable financing mechanisms to support global efforts in combating climate change while ensuring equitable growth.

In the digital economy, India's transformative Digital Public Infrastructure (DPI) model took center stage. Platforms like Aadhaar, UPI, and Co-Win were presented as examples of inclusive technological innovation, inspiring agreements to enhance cross-border digital payment systems. This push for technological integration also included discussions on creating global standards for artificial intelligence and cybersecurity, emphasizing responsible innovation. India's leadership in advancing digital inclusivity resonated with the G20 Digital Economy Working Group, which adopted frameworks to make digital tools accessible globally.

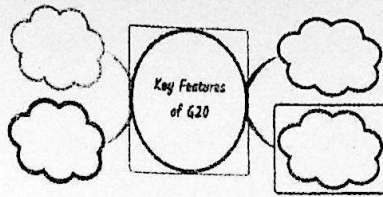
Sustainable development was another key focus area. India led the establishment of the "Global Biofuels Alliance," aimed at promoting cleaner energy transitions. Additionally, the summit addressed global food security challenges, advocating for resilient agricultural practices to counter rising food scarcity. India's proposals aligned with the broader agenda of accelerating progress on the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs), ensuring that growth is inclusive and environmentally sustainable.

By prioritizing these critical areas, India not only demonstrated its leadership on the global stage but also reinforced its commitment to a future defined by sustainability, innovation, and equitable development.

A1. Global Understanding.(2) Complete the following with the help of the extract.

- 1) India promoted its digital platforms such as _____ and UPI for global payment systems.
- 2) The summit launched the Global _____ Alliance to encourage cleaner energy usage.
- 3) India achieved _____% electricity from non-fossil fuel sources ahead of its target.
- 4) The G20 Working Group discussed improving _____ payments for digital inclusion.

A2. Complex Factual. (2) Complete the following web diagram with the help of the extract.

A3. Interpretation (2) Explain, How does the “Green Development Pact” reflect India’s commitment to combating climate change?

A4. Personal Response.

(2) How do you think India’s efforts at the G20 Summit can inspire global action on climate change?

A5. Language study. (1) Do as directed.

1. Choose the correct answer or change the voice of the following sentence: “India hosted the G20 Summit in 2023.”

- a) The G20 Summit is hosted by India in 2023.
- b) The G20 Summit has been hosted by India in 2023.
- c) The G20 Summit was hosted by India in 2023.
- d) The G20 Summit will be hosted by India in 2023.

2. Make the following sentence negative: “India successfully chaired the G20 Summit.”

- a) India could not chair the G20 Summit.
- b) India did not fail to chair the G20 Summit.
- c) India did not successfully chair the G20 Summit.
- d) India was unable to chair the G20 Summit. is the only country to reach this part of the moon.

A6. Vocabulary. Match the following Column A words and Column B Antonyms. (1)

Column A	Column B
1 Agreement to triple energy capacity	Biofuels
2 Digital payment platform	Pact
3 Promotion of global standards	UPI
4) Cleaner energy transition	Initiative

B) Summary Writing (3)

Write a brief summary of the above extract with the help of the points given below. Suggest a suitable title for it. India chaired the G20 Summit 2023.....Focused on climate change and renewable energy.....Highlighted Aadhaar, UPI, and Co-Win for digital innovation.....Promoted Sustainable Development Goals like food security.....Launched the Global Biofuels Alliance.....Strengthened global collaboration and technological leadership

Q 2 (C) Mind Mapping. (3)

Prepare the mind map on 'Artificial Intelligence' with its area of working/use as sub points and how as sub sub-points. (3 Marks.)

Section II Poetry Comprehension and Appreciation

Q3 (A) Read the given lines and complete the activities given below

8 Marks

Small towns always remind me of death,
My hometown lies calmly amidst the trees,
It is always the same,
In summer or winter,
With the dust flying,
Or the wind howling down the gorge.

Just the other day someone died.
In the dreadful silence we wept
Looking at the sad wreath of tuberose.
Life and death, life and death,
Only the rituals are permanent.

The river has a soul.
In the summer it cuts through the land
Like a torrent of grief. Sometimes,
Sometimes, I think it holds its breath
Seeking a land of fish and stars

The river has a soul.
It knows, stretching past the town,
From the first drop of rain to dry earth
And mist on the mountaintops,
The river knows
The immortality of water.

1 Global understanding: select the two correct statements which states the theme of the above lines.

- a) The poem explores the cycle of life and death through rituals.
- b) The river symbolizes immortality and the eternal flow of life.
- c) The poem celebrates the vibrant nature of small towns.
- d) The river represents the stillness and end of life.

A2 Interpretation. (02)

How does the poet use the river as a symbol? What does it represent in the context of life and death?

A3 Personal Response: Which Life do you like most, the village life or the city life? Why? (2)

A4 Poetic Device: Find out an example of an personification from the above poem and explain what is personification. (2)

A5 Poetic Creativity: Compose four lines on Indian Village (2)

Q 3 (B) Write the poetic Appreciation of the poem with the help of the following points. Poet, theme, poetic style, Language, special features, moral of the poem, and your own opinions. **4 Marks**

WEAVERS, weaving at break of day,
Why do you weave a garment so gay?
Blue as the wing of a halcyon wild,
We weave the robes of a new-born child.

Weavers, weaving at fall of night,
Why do you weave a garment so bright?
Like the plumes of a peacock, purple and green,
We weave the marriage-veils of a queen.

Weavers, weaving solemn and still,
What do you weave in the moonlight chill?
White as a feather and white as a cloud,
We weave a dead man's funeral shroud.

Section III Writing Skills

Q4. A Attempt any one of the followings.

4 Marks

1) Virtual Message.

You promised your friend to attend an engagement of your friend's brother but your job interview is rescheduled. Imagine, you have to leave early from home for an interview, you won't be able to attend your friend's brother's engagement. Draft that message in 50 words.

OR

2) Statement of Purpose.

You have decided that you have to complete your graduation from the renowned Indian institution after your 12th. It's a top Indian university, everyone in our country wanted to get admission there. Write a statement of purpose that why you want to join the specific university and course.

OR

3) Group Discussion.

One of your close friends has got admission in a reputed college abroad as well as the top most college in India. Now he/she is in dilemma about what to do and had a discussion with four of you. Have a group discussion amongst your friends to seek solutions to help him/her. Write four/five views in the form of dialogues.

Q4 B Attempt any one of the followings.

4 Marks

1) Email Writing

You are the Science student, preparing for NEET exam, there are few changes in the Paper Pattern as a students mail the state Board to organize the awareness session.

2) Report Writing

OR

Your college has organised the state level science exhibition. 95 participants from the state of Maharashtra. The help you got from the volunteers. Support of education department. As a representative write a report for College magazine of your college Magazine, 'Unmesh'.

OR

3) Interview writing.

Imagine, you have to interview a distinguished personality in the field of Indian Administrative Services. With the help of the given table and points draft questions on the given fields associated with the personality. (Do not change the sequence of the questions)

Interview Questions	Interview Questions
1. Name of the interviewee. 2. Area of interest/ Specialization. 3. Date, Time, and Venue of Interview. 4. Duration of an interview.	
Points for Interview Framing Interview Questions.	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Reaction after the achievement. ✓ Role model in life. ✓ The challenge came in the way. ✓ Solutions to the challenge. ✓ Memorable moments. ✓ Great supporter. ✓ Future plan. ✓ Message. 	

4 Marks

Q4 C Write any one of the followings.

1) Speech Writing.

Farmers are the back bone of Indian economy, they the most important factor of India, yet no one is caring about them, they the most deserted persons in our country. Prepare a speech to be delivered in support of farmers with the help of above points.

OR

2) Compering.

Your college has organized an Alumni Meet on the occasion of completion of 75 years of your college. Around 100 students has attended an Alumni Meet. You got an opportunity to comper the fiction. Write a script in about 150 words with the help of the following points.

- Beginning of the function with welcome song.
- Important of an Alumni Meet
- Memories
- Games

- Principal's speech.

OR

3) Expansion of an idea

Expand the following idea in about 150 words with the help of the following points.

"Service to humanity is service to God"

- Importance of service of Humanity.
- Few example of it.

Q4 D Attempt any one of the followings.

4 Marks

1) Film Review

Write a review of a film you have recently seen based on any four of the following points:

- Names of the characters (main and supporting roles).
- About the Story/Theme of the film.
- Special features/novelties/novel ideas.
- Music/Dance/Songs/Action/Direction.
- Why did you like/not like the film.
- Should others watch this film/Would you recommend it to your friends? Why?

OR

2) Blog Writing

Write a blog in a proper format on "Mental Health Awareness" in about 100-150 words with the help of the points given below

- Understanding Mental Health
- Identifying Signs and Symptoms
- Breaking the Stigma
- Coping Strategies and Support Systems.

OR

3) Appeal

Prepare an appeal of 100-150 words on the topic 'Human Rights' with the help of the points given below.

Focus on global human rights issues and advocate for positive change on an international scale

Section IV Literary Genre Novel

Q 5 A 1 Fill in the blanks with the suitable words given in the bracket..

2 Marks

- 1)is the pioneer of the 'Stream of Consciousness' novel. (Agatha Christie, Jane Austen, Virginia Woolf)
- 2) Appearance of newspapers in 18th century attracted a large number of readers from.....
(poor class/ middle class/ rich class/lower class.)
- 3) The first Indian English novel 'Raj Mohan's wife' was written by.....(Mulraj Anand, R.K.Narayan, Bankim Chandra Chattopadhyay)
- 4) Geoffrey Chaucer wrote..... (Morte De Arthur, The Canterbury Tales, Tale of Genji)

Q 5 A 2 Match the following.

2 Marks

Sr. No	Column A	Column B
1	The flow of thoughts.	Crime Fiction.
2	The internal life of the protagonist.	Stream Of Consciousness
3	Marry Shelly	Psychological Novels.
4	Agatha Christ	Science based Novel

Q5 B Answer the questions in around 50 words.

- 1) Character Sketch of the Narrator/Mr. Braithwaite from the novel "To Sir With Love". **2 Marks**
- 2) Explain how the setting of the extract contributes to the theme of then novel. **2 Marks**

Q5 C Answer the questions in around 50 words.

- 1) Describe the character-sketch of Phileas Fogg from the extract of the novel "Around the World in Eighty Days." 2.
- 2) In what way was Mr. Fogg's final winning the wager connected with Aouda? 2

Q5 D Answer the questions in around 50 words.

- 1) Write the theme of the given extract of the novel, "The Sign of Four". **2 Marks**
- 2) Describe the character of Marry Morstan from the extract of "The Sign Of Four" **2 Marks**

8/01/2025

हिंदी कृतिपत्रिका

अंक : 80

समय : 3 घंटे

कृतिपत्रिका के लिए सूचनाएं :-

- सूचना के अनुसार गद्य, पद्य और द्रुतवाचन की कृतियों में आवश्यकतानुसार आकृतियों में उत्तर लिखना अपेक्षित है।
- सभी आकृतियों के लिए पेन का ही उपयोग करें।
- आकृतियों में उत्तर पेन से ही लिखना आवश्यक है।
- व्याकरण विभाग तथा रचना विभाग में पूछी गई कृतियों के लिए आकृतियों की आवश्यकता नहीं है।

विभाग - 1 गद्य (अंक - 20)

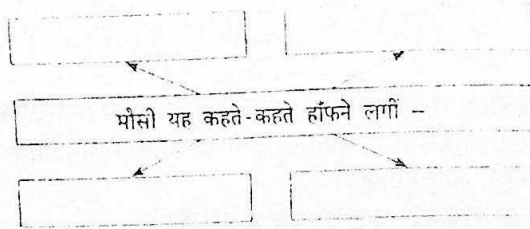
कृति - 1) अ). परिच्छेद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ कीजिए :- (06)

मैम, आपके बेटे ने आपके साथ घोखा किया है। वह आपको यहीं बैठा छोड़कर लंदन चला गया। लंदन के लिए ब्रिटिश एअरवेज की फ्लाइट को उड़े आधा घंटा हो चुका है। आज अब और कोई फ्लाइट नहीं है। आपका टिकट भी सरेंडर हो चुका है।" उस अफसर ने स्पष्ट करते हुए कहा। "ऐसा कैसे होगा !! ऐसा करने की उसे क्या जरूरत है। नहीं-नहीं आप लोगों को अवश्य कोई धोखा हुआ है। आप लोग एक बार फिर अच्छी तरह पता लगाइए। मैं भारत सरकार के पूर्व वि. त. सचिव की पत्नी हूँ। आप लोग इस तरह मुझे गलत सूचना नहीं दे सकते। आप लोग फिर पता लगाइए ! मेरा तो घर भी बेच दिया है मेरे बेटे ने। फिर मुझे यहाँ कैसे छोड़ सकता है।" मौसी बहुत अप्रत्याशित व्यवहार करने लगी थीं और हाँफने लगी थीं।

मौसी कुछ नहीं बोल रही थीं। मौसी को चुप देख वे लोग भी फिर चुप हो गए। थोड़ी देर बाद सभी अफसरों को सतर्क होते देख मौसी समझ गई कि आई. जी. साहब आ गए।

(1) आकृति पूर्ण कीजिए :

(02)

(2). निम्नलिखित शब्दों का वचन बदल कर लिखिए।

(02)

1. जरूरत - _____
2. अफसर - _____
3. पत्नी - _____
4. सूचना - _____

(3). ' वृद्धाश्रम का जीवन ' विषय पर ४० से ५० शब्दों में अपने विचार लिखिए। (03)

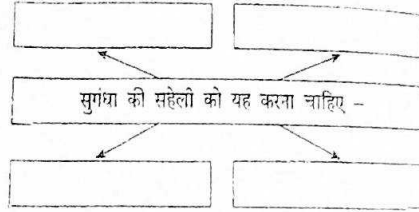
कृति - 1) आ). परिच्छेद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ कीजिये :- (06)

एक अच्छी सहेली के नाते तुम उसकी पारिवारिक पृष्ठभूमि का अध्ययन करो। अगर लगे कि वह अपने परिवार से कटी हुई है तो उसकी इस टूटी कड़ी को जोड़ने का प्रयास करो। जैसे तुम मुझे पत्र लिखती हो, उससे भी कहो; वह अपनी माँ को पत्र लिखे। अपने घर की, भाई-बहनों की बातों में रुचि ले। अपनी समस्याओं पर माँ से खुलकर बात करे और उनसे सलाह ले। यदि उसकी माँ इस योग्य न हो तो वह अपनी बड़ी बहन या भाभी से निर्देशन ले। यह भी संभव न हो तो अपनी किसी समझदार सहेली या रिश्तेदार को ही राजदार बना ले। घर में किसी से भी बातचीत का सिलसिला जोड़कर वह अपनी समस्या से अकेले जूझने से निजात पा सकती है। नहीं तो तुम तो हो ही। ऐसे समय वह तुम्हारी बात न सुने, तुम्हें झटक दे, तब भी उसकी वर्तमान मनोदशा देखकर तुम्हें उसकी बात का बुरा नहीं मानना है। उसका मूड देखकर उसका मन टटोलो और उसे प्यार से समझाओ।

एक शुभचिंतक सहेली के नाते ऐसे समय तुम्हें उसे इसलिए अकेला नहीं छोड़ देना है कि वह तुम्हारी बात नहीं सुनती या तुम्हारी बात का बुरा मानती है। तुम साथ छोड़ दोगी तो वह और टूट जाएगी। अकेली पड़कर वह उधर हो जाने के लिए कदम बढ़ा लेगी, जिधर जाने से तुम उसे रोकना चाहती हो। यहीं पर तुम्हारे धैर्य और संयम की परीक्षा है।

(1) आकृति पूर्ण कीजिए :

(02)

(2). निम्नलिखित शब्दों के लिए गद्यांश में आए समानार्थी शब्द ढूंढकर लिखिए। (02)

- (1). कोशिश = _____
- (2). छुटकारा = _____
- (3). सखी = _____
- (4). प्रेम = _____

(3). 'युवा पीढ़ी किस ओर' इस विषय पर अपने विचार लिखिए। (02)

(इ). निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लगभग 80 से 100 शब्दों में लिखिए। (कोई दो) :- (06)

- (अ). क्लोरो फ्लोरो कार्बन (सी. एफ. सी) नामक यौगिक की खोज प्रशीतन के क्षेत्र में क्रांतिकारी उपलब्धि रही। स्पष्ट कीजिए।
- (ब). 'पाप के चार हथियार' पाठ का संदेश लिखिए।
- (क). मौसी की स्वभावगत विशेषताएं लिखिए।

(ई). साहित्य संबंधी सामान्य ज्ञान पर आधारित निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का मात्र एक वाक्य में उत्तर लिखिए। (कोई दो) (02)

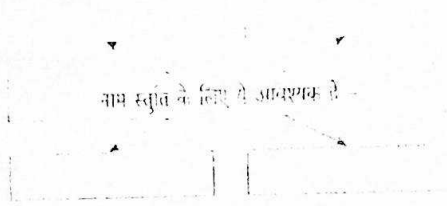
- (1). निराला जी का मूल नाम लिखिए।
- (2). कन्हैयालाल मिश्र जी के निबंध संग्रहों के नाम लिखिए।
- (3). 'कोखजाया' कहानी की हिंदी अनुवादक का नाम।
- (4). डॉ. कृष्ण कुमार मिश्र की लेखन विधा।

विभाग - 2 पद्य (अंक - 20)

कृति 2 (अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (06)

नानक गुरु न चेतनी मनि आपणे सुचेत।
छुटे तिल बूआइ जिउ मुंजे अंदरि खेत ॥
खेते अंदरि छुटिआ कहु नानक सठ नाह।
फलीअहि फुलीअहि बपुडे भी तन विचि सुआह ॥
जालि मोहु घसि मसु करि,
मति कागद करि सारु,
भाउ कलम करि चितु लेखारी,
गुरु पुछि लिखु बीचारु,
लिखु नामु सालाह लिखु,
लिखु अंतु न पारावारु ॥
मन रे अहिनिसि हरि गुण सारि।
खिन खिनु पलु नामु न बीसरे ते जन विरले संसारि।
जोती-जोति मिलाईए, सुरती-सुरति संजोगु।
हिंसा हउमे गतु गए नाही सहसा सोगु।
गुरुमुखि जिसु हरि मनि वसे विसु मेले गुरु संजोगु ॥

(1) आकृति पूर्ण कीजिए : (02)

(2). निम्नलिखित शब्दों के समानार्थी शब्द लिखिए । (02)

- (1). तन - _____
- (2). मसि - _____
- (3). मति - _____
- (4). संसार- _____

(3) गुरू बिन कोई ज्ञान नहीं इस उक्ति पर ४० से ५० शब्दों में अपने विचार लिखिए। (02)

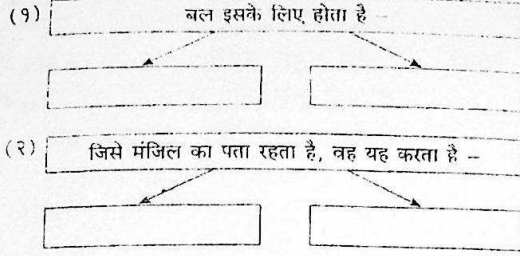
कृति 2 (आ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए: (06)

बल नहीं होता सताने के लिए,
वह है पीड़ित को बचाने के लिए।
बल मिला है तो बल बनो सबके,
उठ पड़ो न्याय दिलाने के लिए।
जिसको मंजिल का पता रहता है,
पथ के संकट को वही सहता है।

एक दिन सिद्धि के शिखर पर बैठ,
अपना इतिहास वही कहता है।

(1). कृति पूर्ण कीजिए।

(02)

(2). निम्नलिखित शब्दों के उपसर्ग युक्त शब्द तैयार कर उनका अर्थ पूर्ण वाक्य में प्रयोग कीजिए। (02)

1. बल - _____
2. न्याय - _____
3. _____

(3). मानव सेवा ही सच्ची सेवा है ' इस विषय पर 40 से 50 शब्दों में अपने विचार लिखिए। (02)

(इ). 'आंसुओं को पोंछकर अपनी क्षमताओं को पहचाना ही जीवन है ' इस सच्चाई को समझाते हुए ' सच हम नहीं ; सच तुम नहीं ' कविता का रसास्वादन कीजिए। (06)

(ई). निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का केवल एक वाक्य में उत्तर लिखिए। (कोई दो) :- (02)

- (1). वृंद जी की प्रमुख रचनाएं।
- (2). गुरु नानक की रचनाओं के नाम।
- (3). नई कविता का परिचय।
- (4). लोकगीतों की दो विशेषताएं।

विभाग - 3 विशेष अध्ययन (अंक - 10)

कृति 3) निम्नलिखित परिच्छेद को पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (06)

धारा में बह-बहकर आते हुए टूटे रथ
जर्जर पताकाएँ किसकी हैं?
हारी हुई सेनाएँ, जीती हुई सेनाएँ
नभ को कँपाते हुए युद्ध घोष, क्रंदन-स्वर,
भागे हुए सैनिकों से सुनी हुई
अकल्पनीय अमानुषिक घटनाएँ युद्ध की
क्या ये सब सार्थक हैं?
चारों दिशाओं से
उत्तर को उड़ उड़कर जाते हुए
गृद्धों को क्या तुम बुलाते हो
(जैसे बुलाते थे भटकी हुई गायों को)
जितनी समझ तुमसे अब तक पाई है कनु,

उतनी बतोरकर भी
कितना कुछ है जिसका
कोई भी अर्थ मुझे समझ नहीं आता है

अर्जुन की तरह कभी

मुझे भी समझा दो
सार्थकता है क्या बंधु?
मान लो कि मेरी तन्मयता के गहरे क्षण
रंगे हुए, अर्थहीन, आकर्षक शब्द थे -
तो सार्थक फिर क्या है कनु?

(1) कृति पूर्ण कीजिए:

(02)

कनुप्रिया के अनुसार यही युद्ध का सत्य स्वरूप है -

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

(2). (i). पद्यांश से उपसर्गयुक्त शब्द चुनकर लिखिए लिखिए। (01)

(1). _____ (2). _____

(ii). पद्यांश से प्रत्यययुक्त शब्द चुनकर लिखिए। (01)

(1). _____ (2). _____

(3). ' युद्ध विनाश एवं शांति विकास का कारण होता है ' इस विषय पर अपने विचार लिखिए।

(02)

प्र.3. (आ). निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक का उत्तर 80 से 100 शब्दों में लिखिए। (कोई एक)

(04)

(1). डॉ. धर्मवीर भारती ने ' कनुप्रिया ' काव्य में युद्ध की भयंकरता का ज्वलंत चित्रण किया है इस कथन को स्पष्ट कीजिए।

(2). कनुप्रिया के मन में मोह उत्पन्न होने के कारण लिखिए।

विभाग - 4 व्यावहारिक हिंदी एवं परिभाषिक शब्दावली (अंक - 20)

कृति 4 (अ) निम्नलिखित का उत्तर 100 से 120 शब्दों में लिखिए।

(06)

(१). अपनी इलाके में पेयजल समस्या पर ब्लॉग लेखन कीजिए।

अथवा

परिच्छेद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए।

अरे बाह ! कितनी रुचि रखते हैं आप लोग फीचर में। चलिए, मुझे लगता है, आपका यह प्रश्न भी विषय की दृष्टि से बहुत महत्त्व रखता है।" स्नेहा ने फीचर लेखन के चरणों पर बोलना शुरू किया "निम्न चार सोपानों अथवा चरणों के आधार पर फीचर लिखा जाता है।"

(१) प्रस्तावना : प्रस्तावना में फीचर के विषय का संक्षिप्त परिचय होता है। यह परिचय आकर्षक और विषयानुकूल होना चाहिए। इससे पाठकों के मन में फीचर पढ़ने की जिज्ञासा जाग्रत होती है और पाठक अंत तक कि फीचर से जुड़ा रहता है।

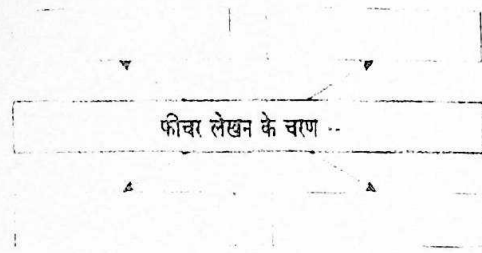
(२) विवरण अथवा मुख्य कलेवर फीचर में विवरण का महत्त्वपूर्ण स्थान है। फीचर में लेखक स्वयं के अनुभव, लोगों से प्राप्त जानकारी और विषय की क्रमबद्धता, रोचकता के साथ-साथ संतुलित तथा आकर्षक शब्दों में पिरोकर उसे पाठकों के सम्मुख रखता है जिससे फीचर पढ़ने वाले को ज्ञान और अनुभव से संपन्न कर दे।

(३) उपसंहार: यह अनुच्छेद संपूर्ण फीचर का सार अथवा निचोड़ होता है। इसमें फीचर लेखक फीचर का निष्कर्ष भी प्रस्तुत कर सकता है अथवा कुछ अनुत्तरित प्रश्न पाठकों के ऊपर भी छोड़ सकता है। उपसंहार ऐसा होना चाहिए जिससे विषय से संबंधित पाठक को ज्ञान भी मिल जाए और उसकी जिज्ञासा भी बनी रहे।

(४) शीर्षक: विषय का औचित्यपूर्ण शीर्षक फीचर की आत्मा है। शीर्षक संक्षिप्त, रोचक और जिज्ञासावर्धक होना चाहिए। नवीनता, आकर्षकता और ज्ञानवृद्धि उत्तम शीर्षक के गुण हैं।

(1). आकृति पूर्ण कीजिए ।

(02)

(2). निम्नलिखित शब्दों के विरुद्धार्थी शब्द लिखिए। (02)

1. लिखना x _____ (3). बोलना x _____
2. प्रश्न x _____ (4). संक्षिप्त x _____

(3). 'फीचर लेखन में शीर्षक का बहुत महत्व होता है' इस विषय पर अपने विचार लिखिए। (02)

4. (आ). सही विकल्प चुनकर वाक्य फिर से लिखिए। (04)

- (1). पल्लवन का अर्थ है _____। (संक्षिप्तीकरण / विस्तार / सारांश / व्याख्या)
(2). स्नेहा की माने स्नेहा की इच्छा का _____ किया। (समर्थन / विरोध / तिरस्कार / सम्मान)
(3). विशेषण के प्रयोग से भाषा को प्राप्त _____ होता है। (गौरव / सौष्ठव / सम्मान / श्रृंगार)
(4). कार्यक्रम कोई भी हो मंच की _____ बनी रहे। (महिमा / गरिमा / शोभा / सज्जा)

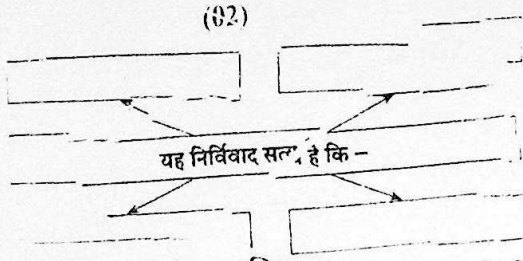
4. (इ). निम्नलिखित अपठित गद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियां कीजिए। (06)

प्रत्येक मनुष्य के लिए किसी-न-किसी व्यवसाय, रोजगार अथवा पेशे की आवश्यकता होती है। अपने लिए बुद्धिमत्तापूर्वक व्यवसाय चुनने में ही मनुष्य जीवन का सफल होना अवलंबित है। ऐसे बहुत ही थोड़े, हजारों में ऐसे मनुष्य होंगे जिन्हें जीवन-निर्वाह के लिए कुछ उद्योग नहीं करना पड़ता। अर्थात् जिनके पास आवश्यकता से बहुत ही अधिक संपत्ति होती है परंतु ऐसे मनुष्यों को उदरपूर्ति के लिए भले ही कष्ट न उठाना पड़े, परंतु अपने जीवन को सुखमय बनाने के लिए तथा उसे आलस्य से बचाने के लिए इच्छा न होने पर भी कुछ काम करना ही पड़ता है। तात्पर्य यह है कि मनुष्य जीवन काम करने के लिए ही बनाया गया है।

प्रत्येक मनुष्य को कुछ-न-कुछ व्यवसाय या कार्य करना ही पड़ेगा, फिर भी अनेक युवकों को इस बात से डर और घृणा होती है। वे अपने माता-पिता का पिंड नहीं छोड़ना चाहते और रोटी के प्रश्न को स्वयं हल करना बेइज्जती समझते हैं। परंतु उन्हें भी कुछ कार्यारंभ करना ही पड़ता है। इसलिए प्रत्येक युवक

का यह कर्तव्य है कि वह निश्चय कर ले कि वह अपनी सारी शक्तियों को किस व गम में लगाएगा। अनिश्चित अवस्था में रहकर विलंब करने और व्यर्थ समय खोने से कुछ लाभ न होगा।

(1). आकृति पूर्ण कीजिए।

(2). गद्यांश में प्रयुक्त उपसर्गयुक्त शब्द ढूंढकर लिखिए और इन शब्दों से मूल शब्द और उपसर्ग अलग-अलग करके लिखिए। (02)

(1). निर्विवाद (2). अनिश्चित

(3). जीवन गणन के लिए समय से उचित व्यवसाय का चुनाव करने वाले शब्दों में अपने विचार लिखिए। (02)

4. (ई). निम्नलिखित शब्दों के लिए हिंदी परिभाषिक शब्द लिखिए। (8 में से 4) (04)

(1). Autonomous - _____	(5). Optic fibre - _____
(2). Minutes - _____	(6). Assured - _____
(3). Commission - _____	(7). Custodian - _____
(4). Transaction - _____	(8). Apex Bank - _____

विभाग - 5 व्याकरण (अंक - 10)

कृति 5. (अ). निम्नलिखित वाक्यों का कोष्टक में दिए गए सूचना के अनुसार काल परिवर्तन कीजिए। (कोई दो) - (02)

- (1). प्रकाश की किरणें संसार पर नवीन जीवन की वर्षा कर रही थीं। (सामान्य वर्तमानकाल)
- (2). श्रद्धा भक्त की सबसे बड़ी भेंट होगी। (पूर्ण भूतकाल)
- (3). कोयल आम का स्वाद लेती है। (अपूर्ण भूतकाल)

(आ). निम्नलिखित पंक्तियों में से अलंकार पहचानकर उसका नाम लिखिए : (कोई दो) (02)

- (1). ऊँची-नीची सड़क, बुढ़िया के कूबड़-सी।
नंदनवन-सी फूल उठी, छोटी सी कुटिया मेरी।
- (2). भूप सहस्र दस एकहिं बारा
लगे उठावन, टरइ न टारा।
- (3). पायोजी मैंने राम रतन धन पायो।
- (4). सखि सोहत गोपाल के, उर गुंजन की माला।

बाहर लसत मनो पिएँ, दावानल की ज्वाला।

(इ). निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत रस पहचानकर उसका नाम लिखिए : (कोई दो) - (02)

- (1). कहूँ शृगाल उड़ा मृतक अंग पर घात लगावत।
कहूँ कोउ शव पर बैठी गिद्ध चहूँ चोंच चलावत।
- (2). मन पछितैहै अवसर बीते।
दुर्लभ देह पाइ हरिपद भजु, करम, बचन अरु होते ॥१॥
सहसबाहु, दसवदन आदि नृप, बचे न काल बली तें।
- (3). बिनु पग चलै सुनै बिनु काना।
कर बिन कर्म करै विधि नाना॥
- (4). अति रिस बोले बचन कठोरा।
कहु जड़ जनक धनुष कै तोरा॥
बेगि देखाउ मूढ़ न त आजू।
उलटउँ महि जहँ लहि तव राजू।

(ई). निम्नलिखित मुहावरों का अर्थ लिखकर वाक्यों में प्रयोग कीजिए। (कोई दो) (02)

- (1). अपना राग अलापना।
- (2). ओखली में सिर देना।
- (3). राह का रोड़ा बनना।
- (4). कंठ भर आना।

(उ). निम्नलिखित वाक्यों को शुद्ध करके वाक्य फिर से लिखिए। (कोई दो):- (02)

- (1). पेड़ बहुत बड़ा होशीला है।
- (2). दोस अकेली रचना का है बी नहीं।
- (3). परंतु अग्यान भी अपराध है।
- (4). समाज की पाप विवश हो जाती हैं।

وقت :- تین گھنٹہ بارہویں جماعت اردو

نمبرات [۸۰]

سرگرمی نامے کے لیے ہدایات

- (۱) "سرگرمی نامے" میں دی ہوئی ہدایات کے مطابق خاکے صرف بین سے بنائیں۔
- (۲) "سرگرمی نامے" کی معروضی سرگرمیاں اور قواعد پر مبنی سرگرمیوں کی جانچ ممتحن ہدایات کے عین مطابق کرتا ہے، اس لیے ہدایات بغور پڑھیں۔
- (۳) "سرگرمی نامے" کا تحریری حصہ جانچتے وقت ممتحن آپ کی تحریری مہارت، موثر انداز بیان، پرکشش خیالات، مناسب الفاظ، تہلیوں کا تسلسل، بر محل موزوں اشعار، محاورے، کہاوتوں اور بولی کے استعمال، املا وغیرہ پر خصوصی توجہ دیتے ہوئے نمبرات تنویض کرتا ہے۔
- (۴) خوش خطی اور صفائی کا خیال رکھیں۔

حصہ ۱ : نثر۔ کل نمبرات 20

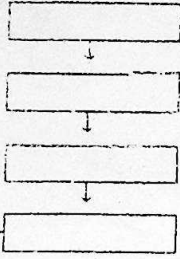
- (7) 1 :- (الف) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔

(i)

رواں خاکہ مکمل کیجئے۔

(2)

مصنف کی نظر میں

ہم مرتبہ ہیں۔

میں نے خبریں پڑھی ہیں کہ طب اور جراحی نے اعصابی مریضوں کو شفا بخشی ہے اور نفسیاتی تجزیوں کا بھرم کھول دیا ہے۔ عقیدت مندی شامل حال :، تو سنانے، اوجھنا، عامل، نجومی، پابست، قیافہ شناس اور حضرات کے ماہرین بھی ماضی و مستقبل کے پردے اٹھا سکتے ہیں اور ان سب کو بھی اپنے اپنے شعبوں پر سائنس ہونے کا دعویٰ ہے۔

میں مشرق اور مغرب کے فرق و امتیاز کو جغرافیائی مفروضے مانتا ہوں۔ سورج کے طلوع و غروب کے مقامات کا فرق انسانیت اور انسانی مسائل پر اثر انداز نہیں ہوتا۔ کہیں صبح ہوتی ہے کہیں دوپہر، کہیں شام تو کہیں رات اور یہ سب بے یک وقت ہوتا ہے۔ یورپ اور امریکہ کے شاعروں کے رائے جو مسائل ہیں، ان کے درجات مختلف ہیں لیکن نوعیت ایک ہے۔ وہاں کے واقعات بے شک ہمارے لئے خبر ہیں۔ ہم ابھی ان مسائل سے اس شدت کے ساتھ دوچار نہیں ہوئے۔ میرے شہر میں کارخانے کی چینی اور اونچا بیڑ متوازی خطوط ہیں۔ ماضی نہ یہاں زندہ ہے نہ مردہ۔ فطرت اور مشین کے مسائل بھی یہاں اتنے شدید نہیں ہیں۔ یہ وہ زندگی ہے جسے میں جیتا ہوں، دیکھتا ہوں، سوچتا ہوں، محسوس کرتا ہوں۔

میں جانتا ہوں کہ شاعری نیا موڑ لے چکی ہے اور (اصحی) میں اور زندگی میں بے تکلف، بے حجاب اور براہ راست رشتہ مستحکم ہو چکا ہے۔ آج کا شاعر اپنی

سیاست کی تلاش میں اس کے پاس معمولات ہیں۔ معمولات پر غور و فکر اور تحقیق کر کے
 سائنس آن ایجوکیشن بن چکا ہے لیکن شعور اور احساس کی دنیا میں فنون و ادب نے
 سائنس کے طریقوں کے بجائے سیاست کے سطحی طریقہ عمل کو اپنا کر اور اپنے آپ کو
 دوسروں کا ہتھیار بنا لیا اور آگے کاربنا کر اپنی اہمیت، وقعت اور توقیر کو گھٹایا ہے۔ اب یہ نہ
 ہوگا۔ یہی نظر میں فلسفی، سائنسدان، فن کار اور ادیب ہم مرتبہ ہیں۔

(۲) درج ذیل مقبولات سے صحیح متبادل جواب تلاش کر کے عمل جملہ لکھئے۔

(۱) مسابئی مریضوں کو شفا بخشنے والے اور نفسیاتی تجزیوں کا بھرم کھولنے والے

موم

(الف) سیاسی

(ب) تکنیکی

(ج) طب اور جراحی

(د) ادبی

(ii) مسند مشرق اور مغرب کے فرق و امتیاز کو

(الف) طلوع آفتاب مانتے ہیں

(ب) غروب آفتاب مانتے ہیں

(ج) تاریخی مفروضے مانتے ہیں

(د) جغرافیائی مفروضے مانتے ہیں

(iii) مسند نے شاعروں کے مسائل کا موازنہ کیا

(الف) یورپ اور امریکہ کے

(ب) یورپ، امریکہ اور برطانیہ کے

(ج) یورپ، امریکہ اور ہندوستان کے

(د) یورپ اور برطانیہ کے

(iv) شعور اور احساس کی دنیا میں فنونِ ادب نے اپنایا ہے۔

(الف) سائنس کا طرزِ عمل

(ب) ادیب کا طرزِ عمل

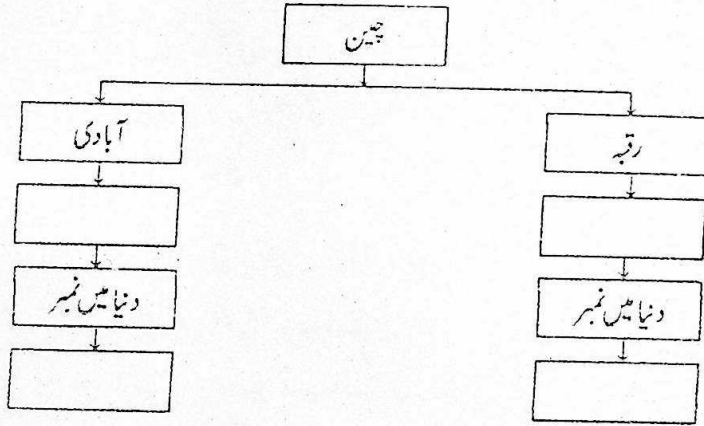
(ج) سیاست کا طرزِ عمل

(د) فلسفی کا طرزِ عمل

(۳) پیچھ گٹھ (چاپلوسی) انسان کی اہمیت، وقعت اور توقیر دکھاتی ہے، ذاتی رائے تحریر کیجئے۔ (3)

(ب) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (7)

(۱) شجری خاکہ مکمل کیجئے۔ (2)

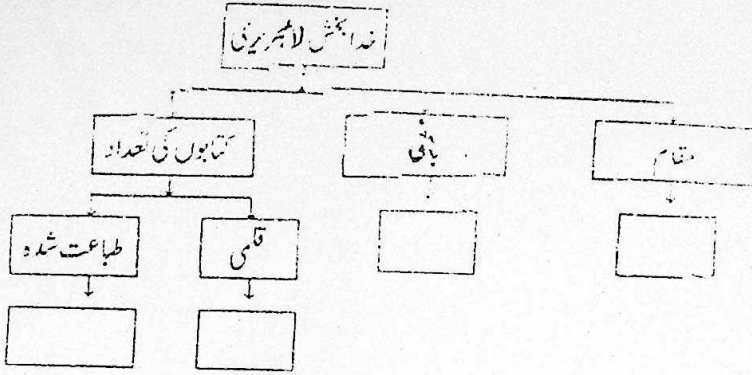

چین رقبہ کے لحاظ سے سوویت یونین اور کینیڈا کے بعد دنیا کا تیسرا بڑا ملک ہے جس کا مجموعی رقبہ چھیا نوے لاکھ مربع کلومیٹر ہے اور آبادی کے لحاظ سے تو دنیا کا سب سے بڑا ملک ہے۔ اس کی آبادی ایک ارب سے زائد ہے۔ یہ پورا علاقہ بڑی متنوع اور رنگارنگ جغرافیائی خصوصیات کا حامل ہے۔ اس میں سر بہ فلک پہاڑوں کے طویل سلسلے بھی ہیں، لہق و دق صحرا بھی، اور نظر افروز سبزہ زار بھی۔ چنانچہ بیجنگ تک سفر میں تھوڑے تھوڑے وقفوں سے یہ علاقے نظر آتے رہے۔

کا سلسلہ کو ختم ہوتے ہی ایسا بے آب و گیاہ ریگستان شروع ہو گیا جس میں حد نظر تک زندگی کے آثار دکھائی نہیں دیتے تھے۔ اس کے بعد پھر برف پوش پہاڑوں کا ایک طویل سلسلہ آ گیا اور نشیب و فراز کا یہ سلسلہ پیچنگ پیچھے تک جاری رہا۔ غالباً اسی عہد سے کہا جاتا ہے کہ چین کو اگر مغرب سے اس طرح دیکھا جائے کہ مشرق کے ساحلی علاقوں تک پورا خطہ سامنے ہو تو ایک زید سا اترتا نظر آئے گا۔

تقریباً چھ گھنٹے کی پرواز کے بعد جہاز پیچنگ کے ہوائی اڈے پر اتراتی وہاں شام کے چار بجے تھے۔ لاؤنج عبور کرنے کے بعد چائنا اسلامک ایسوسی ایشن کے عہدے داران اور چین کے محکمہ مذاہب کے نائب صدر استقبال کے لئے موجود تھے۔ چین میں ہماری میزبانی چوں کہ چائنا اسلامک ایسوسی ایشن کر رہی تھی اس لیے وہی آئی بی لاؤنج میں ان حضرات کے ساتھ کچھ دیر کی گفتگو رہی اور نماز عصر وہیں ادا کرنے کے بعد ہم ہوائی اڈے سے روانہ ہوئے۔ ہمارے قیام کا انتظام ایک ہوٹل میں کیا گیا تھا جو یہاں "آئینی قومیتوں کے گل" کے نام سے مشہور ہے اور اسکی دس منزلا شاندار عمارت پیچنگ کے مین روڈ "پانگ این اسٹریٹ" پر واقع ہے۔

- (۲) درج ذیل سرگرمیوں کے جوابات ایک ایک جملہ میں تحریر کیجئے۔ (2)
- (i) مصنف کی میزبانی کرنے والی تنظیم کا نام لکھئے۔
- (ii) مصنف کے قیام والی ہوٹل جس نام سے مشہور ہے لکھئے۔
- (۳) تاریخی مقامات کی سیر کی اہمیت پر روشنی ڈالئے۔ (3)
- (ج) درج ذیل غیر درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (6)

خدا بخش اور نیکل پبلنگ لاہری صوبہ بہار کے شہر پٹنہ میں واقع ہے۔ اس کے بانی خدا بخش خان صوبہ بہار کے تعلیمی خانوادے کے فرزند تھے۔ خدا بخش کے والد مولوی محمد بخش چھپرہ کے متوطن اور بہار کے نامور وکیل تھے۔ قانون کی کتب کے مطالعہ کے ساتھ فارسی اور اردو ادب کا اعلیٰ ذوق رکھتے تھے۔ ان کے ذخیرہ کتب میں ڈیڑھ ہزار قلمی کتابیں محفوظ تھیں۔ انتقال سے قبل مولوی محمد بخش نے اپنے ہونہار فرزند سے وصیت کی کہ ان کی وفات کے بعد وہ ان نایاب کتب کی حفاظت کی ذمہ داری قبول کریں۔

خدا بخش بھی ایک نامور وکیل تھے اور اردو ادب عالیہ کا عمدہ ذوق ان کی سرشت میں شامل تھا۔ موروثی کتب کے مطالعے نے ان کے ذوق کو جلا بخشی اور یہ شوق جنون اختیار کر گیا۔ غرض انہوں نے اعلان کر دیا کہ جو کوئی قلمی مخطوطات فروخت کرنے کی غرض سے آئے گا اس کے آمد و رفت کا خرچ دیا جائے گا اور مخطوطہ قابل قدر رہا تو منہ مانگی قیمت دی جائے گی۔ اس اعلان سے یہ فائدہ ہوا کہ پورے ملک سے قابل قدر اور نایاب کتابیں خدا بخش خان کے یہاں آنے لگیں۔ اس طرح لاہری میں اردو، عربی، ترکی، فارسی اور پشتو کی ۲۲,۰۰۰ قلمی کتابیں اور تقریباً ساڑھے تین لاکھ کتب طباعت شدہ محفوظ ہو گئیں۔ خدا بخش لاہری اپنے علمی اور تحقیقی مواد کی بنا پر ساری دنیا میں مشہور ہے جس سے اہل علم اور دانشور حضرات استفادہ کرتے ہیں۔

- (۲) ہدایت سے منسوب کلمہ کا تالیفی نام کیا ہے؟ (۲)
- (۱) لفظ نقصان کا متضاد لفظ اس سے تلاش کر کے لکھئے۔
- (ii) لفظ مختلط کی جمع اقتباس سے تلاش کر کے لکھئے۔
- (۳) "لاہوری (کتب خانہ) کی بصیرت پر اکتباہ خیال کیجئے۔" (۲)

حصہ ۲ : نظم / غزل / قطعہ / رباعی۔ کل نمبرات 15

- (الف) درج ذیل درسی نظم کا انور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔ (6)
- (۱) پہلی جوڑی کی مناسبت سے دوسری جوڑی مکمل کیجئے۔ (2)

- (i) سحر تیغ : آفتاب :
- (ii) رزم کا عرصہ : بل چل پڑ گئی : آسمان کا خمیہ :
- (iii) دریائے فوج : موجزن : بستیاں :
- (iv) مدنی کی صفت : کونجوں کی تیار : نواب کے لشکر :

ماں کیا ہے، بخت تیغ خسروی
 اک ہی کو نواب ٹھٹھے ہے شتاب
 فخر سام و رستم اس کی بندگی
 داخلی خدام یاں انرا سیاب
 جس سحر جرات سے کہیں اس نے تیغ
 و حال رکھے منہ پہ نکلا آفتاب
 رزم کے عرصے میں بل چل پڑ گئی
 آہاں کے خمیہ کی کانپی طباب
 فرمن آسا جہل سیا انبوہ خصم
 چل پڑی جو اس کی تیغ برق تاب

دیو تھے گو معرکے میں بے شمار
 ایک ٹھہرا ہو۔ تقابلیں، کیا حساب
 مدنی کی صف بے کونجوں کی قطار
 لشکری اس فوج کا ہر اک عقاب
 موجزن جیدھر ہو وہ دریائے فوج
 بستیاں اس سمت کی جیسے نہاب
 گرد اس لشکر کی گرہوں سے بلند
 پھر زمین و آسمان میں ہے حجاب
 داوری و منتفی من، ذہراں
 پھوڑدیں عشاق پر کرنا عقاب
 رقع بدعت چاہے تو پھر کیا مجال
 اٹھ سکے جو نغمہ چٹک و زیاب

(۲) اقتباس کی روشنی میں صحیح متبادل جواب منتخب کر مکمل جواب تحریر کیجئے۔ (2)

(i) انبوه خصم کے جملے کی وجہ

- (الف) تیر اندازی ہے (ب) صحیح برق تاب ہے
(ج) گولہ باری ہے (د) شعلہ باری ہے

(ii) نواب صاحب کی فوج کے مقابل

- (الف) ایک بھی پہلوان نہ ٹھہر سکا
(ب) ایک بھی بہادر نہ ٹھہر سکا
(ج) ایک بھی دیو نہ ٹھہر سکا
(د) ایک بھی سپہ سالار نہ ٹھہر سکا

- (iii) نواب صاحب کے لشکر کی لڑائی بلند ہونے پر
- (الف) زمین پہ حجاب ہو جاتا
- (ب) آسمان میں حجاب ہو جاتا
- (ج) زمین و آسمان میں حجاب ہو جاتا
- (د) دوبرہ عاشق کے درمیان حجاب ہو جاتا

- (iv) نواب صاحب بدعت رفع کرنا چاہیں تو
- (الف) رقص و سرود کی محفل نہیں جم سکتی
- (ب) نغمہ چنگ و رباب نہیں اٹھ سکتے
- (ج) رقص و سرود کی محفل جم سکتی ہے
- (د) نغمہ چنگ و رباب اٹھ سکتے ہیں

- (3) درج ذیل شعر کی استفسانی وضاحت کیجئے۔ (2)
- ہاں کیا ہے، ہفت آج خسروی
- اک ہی کو نواب کشہ ہے شتاب

- (ب) درج ذیل درسی غزل کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (6)
- (1) درج ذیل کے بدلے میں شاعری خواہشات لکھ کر جدول مکمل کیجئے۔ (2)

(i)	رنجی بھیرتیں
(ii)	بے منتظری کی دھند
(iii)	تیشرنی کاشیوہ
(iv)	خلاؤں کی پیمائش

سیم و گہر، نہ تاج و کمر چاہیے ہمیں
 داؤد ہنر، بہ طرزِ داؤد چاہیے ہمیں
 ۵۵ زخموں سے پور پور ہیں، سب کی بھیرتیں
 کس سے کہیں، شعورِ نظر چاہیے ہمیں

ہے (ہرزاں شوق کو یہ بانجھن بہت
 چہرے پہ بس غبار سفر چہے ہمیں
 اوروں سے مختلف ہے ہمارا معاملہ
 شوریدہ سر ہیں، دشت میں گھر چاہیے ہمیں
 تم شوق سے خلاؤں کی پیمائش کرو
 اپنی زمیں پہ راہ گزر چاہیے ہمیں
 یہ ذات کا طعم، یہ بے منظری کی دھند
 یوں ہے کہ چشم خویش بگر چاہیے ہمیں
 تیرے زنی تو شیوہ اہل قلم نہیں
 میرے تراشنے کا ہنر چاہیے ہمیں
 کیوں اے فضا چراغ جلائیں چراغ سے
 خورشید اپنا، اپنی سحر چاہیے ہمیں

(۲) ایک جملے میں سب بیان کیجئے۔ (۲)

(i) شاعر دشت میں گھر چاہتے ہیں۔

(ii) شاعر اوروں کے چراغ سے چراغ جلائانا نہیں چاہتے۔

(۳) درج ذیل شعر کی استہسانی وضاحت کیجئے۔ (۲)

سیم و گہر، نہ تاج و کمر چاہیے ہمیں

داد ہنر، یہ طرزِ دگر چاہیے ہمیں

(ج) درج ذیل شعری اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے استہسان کلام کی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق (4) تمہیں کیجئے۔

تاریخ نویسی

(1)

(i) تاریخ نگاری

(ii) تاریخ نگاری

(iii) تاریخ نگاری

(iv) تاریخ نگاری

تاریخ نگاری کی روش

تاریخ نگاری کی اہمیت

تاریخ نگاری کی اہمیت

تاریخ نگاری کی اہمیت

تاریخ نگاری کی اہمیت

(2)

تاریخ نگاری کی اہمیت

حصہ ۳ : اعلیٰ صلاحیت کی تیاری

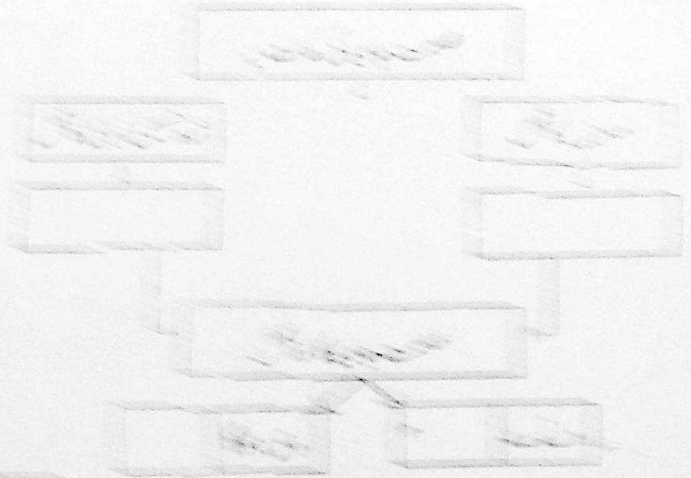
تاریخ نگاری کی اہمیت

(3)

تاریخ نگاری کی اہمیت

تاریخ نگاری کی اہمیت

(4)

پروفیسر عبدالستار دلوی اپنے مضمون ڈاکٹر عصمت جاوید کی ترجمانی اور زبان دانی میں لکھتے ہیں: "عصمت جاوید صاحب کا اورنگ آباد کے گورنمنٹ کالج میں تبادلہ روشنی کی کرن ثابت ہوا اور انہوں نے یہاں آکر علمی فتوحات حاصل کیں۔ عصمت جاوید صاحب بہت اچھے شاعر تھے۔ مطالعہ وسیع تھا۔ تفسیر سے دلچسپی تھی مگر زبان و بیان کے بارے میں ان کا طرز فکر ایسی تھا۔ وہ زبان کے تعلق سے جدید لسانیات کے اصولوں اور انداز فکر سے ہمیشہ مجھ سے اختلاف کرتے رہے۔ یوں بھی عمر میں میں ان سے چھوٹا تھا، اس لحاظ سے مجھ سے اختلاف کرنا ان کے لئے جائز تھا۔ وہ صدر شعبہ تھے۔ اپنے جو تیس کی باتوں سے اختلاف کرنا اور اپنے علم کا اظہار کرنا، ان کا مزاج تھا مگر آہستہ آہستہ انہوں نے بھی لسانیات پر چند بنیادی کتابوں کا مطالعہ کرنا شروع کیا۔ ان کی لسانیات سے دلچسپی کا یہی پس منظر ہے۔ وہ اب مشرف بہ لسانیات ہو گئے ہیں۔"

زبان خلق کو تقارہ خدا سمجھو۔ کہتے ہیں کہ ان کی ذات سے ہر کسی کو فائدہ پہنچا۔ وہ اپنے آپ سے خود بھی مستفید ہوتے رہے۔ وہ ہر اس شخص سے رابطے میں رہے جس سے کام ہوتا اور جن سے کام نہ بھی ہوتا ہو۔ آخری زمانے میں بڑی مایوسی کی گفتگو کرتے تھے۔ زندگی کے آخری چند دن رہ گئے تھے۔ میں اور شاہ حسین نہری ان کی عیادت کے لئے گئے۔ ان کی حالت دیکھ کر شاہ حسین نہری رونے لگی۔ میری آنکھیں بھی نم ہو گئیں۔ انہوں نے بہت پرسکون لہجے میں کہا: "روئیے مت، رویے مت۔ وہی ہوگا جو منظور خدا ہوگا۔"

(۲) درج ذیل کے لیے صحیح متبادل جواب تلاش کر کے عملی جملہ لکھئے۔ (2)

(i) عصمت جاوید کا تبادلہ ہوا.....

- (الف) ممبئی گورنمنٹ کالج میں
 (ب) اورنگ آباد گورنمنٹ کالج میں
 (ج) ناسک گورنمنٹ کالج میں
 (د) مانا پور گورنمنٹ کالج میں

(ii) مصنف سے اختلاف کرنا عصمت جاوید کے لئے

(الف) جائز تھا

(ب) جائز نہیں تھا

(ج) برحق تھا

(د) برحق نہیں تھا

(iii) زبان خلق کو ذرہ خدا سمجھو کا مطلب

(الف) عوام کی آواز کو دل کی آواز سمجھنا

(ب) عوام کی بات کو غیر اہم سمجھنا

(ج) عوام کی مخالفت کرنا

(د) عوام کے خیالات کو خدا کا اعلان سمجھنا

(iv) کہتے ہیں کہ عصمت جاوید کی ذات سے

(الف) چند لوگوں کو فائدہ پہنچا

(ب) ہر کسی کو فائدہ پہنچا

(ج) کسی کو فائدہ نہیں پہنچا

(د) جن سے ان کو کام تھا انہیں کو فائدہ پہنچا

(۳) ”بیمار کی عیادت کا رثواب ہے“ اس پر اپنا خیال تحریر کیجئے۔ (2)

(ب) درج ذیل میں سے کوئی دو سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (6)

(۱) مصنف کے ذریعے بیان کیا گیا منٹو کا سراپا تحریر کیجئے۔

(۲) ”شب آہستہ“ کے پیش لفظ کے بغیر شائع ہونے کے سبب پر روشنی ڈالیے۔

(۳) ”حد یثیں سے حد نماں تک“ کی روشنی میں عزیز قیسی کی شاعری کے بارے

میں لکھئے۔

(۴) باقر مہدی کے اعزاز میں رکھی گئی ادبی نشست کے بارے میں تفصیل

قلم بند کیجئے۔

(۵) عصمت چغتائی نے منٹو کی زندگی کے آخری ایام کا جو نقشہ کھینچا ہے اسے لکھئے۔

حصہ ۴ : قواعد۔ کل نمبرات 14

- سوال 4 :- (الف) ہدایات کے مطابق سرگرمیاں مکمل کیجئے۔
- (1) درج ذیل محاوروں کا اپنے جملوں میں استعمال کیجئے۔
- (2) (i) بیوت بھوت کر روتا
(ii) خون پیو۔ ایک کرنا
- (۴) ہدایت کے مطابق سرگرمی مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک)
- (2) (i) وہ ایسی مثال پا کر بہت خوش ہوگی۔ (جائیدہ جمنے میں تبدیل کیجئے)
(ii) کیا تمہارا بچوں کے ساتھ ایسا ہی سلوک کرنا چاہیے؟
(بہنہ کے استفہام کو انکار میں تبدیل کیجئے)
- (۳) درج ذیل سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک)
- (2) (i) میری مثال کیا ہوئی؟
(درج بالا جملے کا صرفی تجزیہ کیجئے)
(ii) گورا وہی حرکتیں کرتا تھا جو لٹپٹنی کے منافی تھیں۔
(درج بالا جملے کی قسم بتا کر نحوی تجزیہ کیجئے)
- (۴) درج ذیل افعال سے اسم بنائیے۔
- (2)

اسم	افعال
	جلنا
	اکتاتا

(ب) ہدایات کے مطابق ذیل کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔ (6)

(1) ہدایت کے مطابق سرگرمیوں کو مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک)

(12) (i) درج ذیل شعر کی صنعت پہچان کر اس کی سرسوزی دے کیجئے۔

دل کو مرے ہر ایک طرح مٹھکوں بنا

غم دے تو غم کے ساتھ کوئی مٹھکا روئے

(ii) درج ذیل شعر سے لف و نشر سے ربط رکھنے والے الفاظ کو آئے سامنے لکھیے۔

بجز بر میں جہا زوئے دامن اگر تو نہیں کا

قطرہ زور بے بہا ہو لعل سنگ بے بہا

(1) (۲) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک شعر میں آنے والی تہنیس کا نام لکھیے۔

(i) جو کئی باتوں کی سپیاں کوں پیارے

کرے مطلب کے پرموتیاں دوسارے

(ii) چشم غضب سے نیم نگہ میرے واسطے

ہر اک کچھ ہے زہر میں گویا بجھا ہوا

(3) (۳) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک شعر کی تفتیح کیجئے اور بحر کا نام لکھیے۔

(i) صبا خاک دل سے بچا اپنا دامن

ابھی اس میں چنگاریاں اور بجی ہیں

(ii) محبت کا تری بندہ ہر اک کو اسے صنم پایا

برابر گردن شاہ و گدا دونوں کو صنم پایا

حصہ ۵ : اطلاقی تحریر۔ کل نمبرات 18

- (5) سوال 5 - (الف) آپ کے شہر کے گورنمنٹ میڈیکل کالج میں داخلہ پانے والے طالب علم/طالبہ سے ملاقات (انٹرویو) کے لیے صرف سوالات ترتیب دیجئے۔
- (i) ابتدائی تعلیم و حالات
 - (ii) والدین اور اساتذہ کا تعارف
 - (iii) ترمیم
 - (iv) مشکلات و پریشائیاں
 - (v) طلبہ کے نام یہ مقام
- (4) (ب) "خون عطیہ کپ" کے انعقاد سے متعلق درج ذیل نکات کی مدد سے تعارف نامہ ترتیب دیجئے۔
- (i) تنظیم کا نام
 - (ii) دن، تاریخ، مقام
 - (iii) نعرہ
 - (iv) مزید نکات
- (5) (ج) آپ کے کالج میں منائی گئی "اتریش یوم اساتذہ" کی دو اور تحریر کیجئے۔
- (4) (د) "موبائل کا بے جا استعمال تعلیم میں رکاوٹ کا سبب" اس موضوع پر فیچر تحریر کیجئے۔

कृतीपत्रिका

बारावी - मराठी

वेळ : ३ : ०० तास

एकूण गुण - ८०

कृतीपत्रीकेसाठी सूचना :

१. आकलन कृती व व्याकरण या मधील आकृत्या किंवा चौकटी पेनाने अथवा पेन्सिलीने काढाव्यात .
२. स्वचता, निटनिटकेपणा व लेखन नियमानुसार लेखन यांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष द्यावे.

भाग १ : गद्य गुण- २०

प्रश्न १. अ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सुचनेनुसार कृती पूर्ण करा :

(८)

(य) कारण लिहा :

१

लेखकाला स्वतःला दातांबद्दल मुळीच प्रेम वाटत नाही; कारण.....

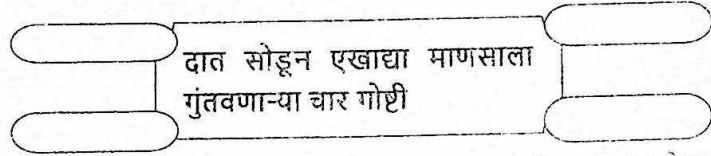
(र) एका वाक्यात लिहा :

१

दातांशी निगडित म्हणी व शब्दप्रयोग कोणत्या गोष्टींचे प्रत्यंतर घडवतात ?

(२) आकृती पूर्ण करा :

२

मला स्वतःला तर दातांबद्दल मुळीच प्रेम वाटत नाही. कारण लहानपणी मला दात येत असताना त्यांनी घशतल्या माणसांना रडवले होते म्हणे! अर्थात हे सर्वस्वी खरे असेलच असे नाही. त्यांच्याबरोबर भीही रडलो असलो पाहिजे. दात आल्यानंतरही मी दिसेल त्याला चावत असे अशीही एक दंतकथा ऐकून अजूनही कित्येक नातेवाईक माझ्यापासून दूर पळतात. आता मी दिसेल त्याला मुळीच चावत नाही. कारण चावण्याची हीस अनेकदा स्वतःचीच मनगटे चावून चावून भागली आहे! पण माझ्या दातांनी मला एवढा उपद्रव दिला आहे. की त्या मानाने दुसऱ्यांना झालेला उपद्रव काहीच नाही आणि म्हणूनच दातांबद्दल मला दातांत धरता येईल एवढासुद्धा आदर राहिलेला नाही. माझ्याप्रमाणे मराठी भाषेलाही दातांबद्दल आदर नाही असेही मला नंतर आढळून आले. कारण मराठी भाषेत अशी म्हण किंवा शब्दप्रयोग नाही ज्यात दातांबद्दल मंगल भावना व्यक्त झाली आहे. ज्या म्हणी व शब्दप्रयोग दातांशी निगडित आहेत, त्या दारिद्र्य, भिकारपणा, असभ्यपणा यांचे प्रत्यंतर घडवणाऱ्या आहेत. नाही म्हणायला प्रेमविहल कवींनी प्रेयसीच्या दातांना कुंदकव्यांपर्यंत नेऊन पोचवले असेल तेवढाच अपवाद ! तरी पण केवळ प्रेयसीच्या दातांत जीव अडकून तिच्या प्राप्तीसाठी झगडणाऱ्या प्रियकराचे उदाहरण माझ्या तरी ऐकिवात नाही. डोळे, रंग, ओठ, एखादा तीळ, एखादी खळी माणसाला - गुंतवतात; पण दात पाहून वेडा झालेला प्रियकर मला अजून - भेटावयाचा आहे.

३. लेखकाचे दातांबद्दलचे मत तुमच्या शब्दांत लिहा ?

४

प्रश्न १. आ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सुचनेनुसार कृती पूर्ण करा :

(८)

१. लिहा :

२

अ. गरज नसताना कर्ज काढून वाहने खरेदी करणारी माणसे आढळतात.....

आ. आटोक्यात राहिल एवढाच वेग, हे तंत्र अनुसरले तर :

२. कारण शोधा व लिहा :

अ. लेखकाच्या मते, गरजेच्या वेळी वाहनांचा वापर करायला हवा ; कारण -

२

कामापुरते आणि कामासाठी वाहन आणि आटोक्यात राहिल एवढाच वेग, हे तंत्र अनुसरले तर जीवन अर्थपूर्ण होईल. आपले जीवन अधिक प्रमाणात आपल्या वाट्याला यावे, ते कृतार्थतेने जगता, अनुभवता यावे, त्यासाठी उसंत लाभावी म्हणून वाहनांचा वापर करायला हवा. प्रत्यक्षात घडते ते वेगळे. इतरांशी मानसिक स्पर्धा करण्यासाठी, आपल्या ऐश्वर्याचे प्रदर्शन घडवण्यासाठी, गरज नसताना कर्ज काढून वाहने खरेदी करणारी माणसे समाजात आढळतात. कोणतेही महत्त्वाचे काम नसताना पत्नीला मागच्या बाजूला बसवून आधुनिक दुचाकीने सहज फेरफटका मारून आले म्हणजे अनेकांना बरे वाटते; पण आहेच वाहन तर चार-सहा मैलांवरचे एखादे निसर्गरम्य स्थान किंवा मंदिर पाहण्यासाठी ही माणसे का जात नाहीत ? एखादा लक्ष्मी रोड, महात्मा गांधी मार्ग किंवा जंगली महाराज रस्ताच का पसंत केला जातो? देहू, आळंदी, सिंहगड, बनेश्वर, विठ्ठलवाडीकडचे रस्ते का दिसत नाहीत ?

वाई, सातारा, फलटण, कराड अशा गावी वाहनांची एवढी निकड आहे का? शेतमळ्यात जायचे असेल, तर तातडीचा भाग म्हणून कधी तरी वाहन लागेल. आपले राहणे गावाबाहेर होत असेल, तर वाहनाचा उपयोग होईल; पण सहज आणि सुखाने येणे-जाणे सोडून वेगाने येरझारा कशासाठी घालावयाच्या? आहेच गाडी तर मारून्या चक्कर, अशी भावना बाळगून रस्त्यावर अडचणी निर्माण करणारे रसिक संख्येने वाढत चालले आहेत.

३. 'वाहन चालवत असताना कोणती काळजी घ्यावी', ते तुमच्या शब्दांत लिहा ?

प्रश्न १. इ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सुचनेनुसार कृती पूर्ण करा :

(४)

१ (य) चौकटी पूर्ण करा :

२

१. आनंदाला आकर्षित करणारा

→

२. आनंदाच्या झऱ्याचा उगमाचे ठिकाण

→

(२) उताऱ्यात आलेली म्हण लिहा :

आनंद सगळ्यांनाच हवा असतो... पण आपला आनंद नेमका कशास आहे, हे अनेकांना कळत नसतं. आनंद म्हणजे नेमकं काय हेही उलगडलेलं नसतं. कुठे असतो हा आनंद ? कुठे नसतो हा आनंद ? आनंदी आनंद मंडे, जिकडे तिकडे चौहीकडे ! ही फक्त कविकल्पनाच नव्हे, तेच सत्य आहे, किंबहुना शाश्वत सत्य आहे !

आनंदाची गंमत अशी आहे, की तुम्ही शोधू लागलात, की तो दडून बसतो, पकडू गेलात, की हातातून निसटतो. आनंदासाठी जितका आटापिटा कराल, तितका तो हुलकावण्या देतो. जितका सहजपणे घ्याल, तितका आनंद सहज प्राप्त होतो. आनंद असतोच. तो अनुभवता मात्र यावा लागतो.

आनंदाच्या बाबतीत कळसा काखेत असूनही आपण गावाला वळसा घालीत असतो. आनंद आपण बाहेर शोधत असतो आणि तो मात्र आत असतो. आनंद आपल्या मनातच असतो. आनंदाच्या झऱ्याचा उगम आपल्या अंतरंगातच असतो.

हे खरं आहे, की आनंद सर्वत्र असतो; पण अंतरंगात आनंद असेल, तरच तो अनुभवता येतो. आनंदाचं नातं जुळतं, ते फक्त आनंदाशी. आनंदाला आकर्षित करतो, तो फक्त आनंदच. आनंदाला प्रसन्नतो, तोही आनंदच.

३. 'सौंदर्य जसं पाहणाऱ्याच्या दृष्टीत असतं, तसा आनंद घेणाऱ्याच्या वृत्तीत असतो,' या विधानाबाबत तुमचे मत लिहा. ? २

भाग २ : पद्य गुण-१६

प्रश्न 2. अ) पुढील कवितेच्या आधारे दिलेल्या सूचनांनुसार कृती पूर्ण करा :

(८)

(१) चौकटी पूर्ण करा :

२

१) रामांचीत होणारी

२) लाजणाच्या

(२) कारणे लिहा :

२

१) कवी आषाढघनाला थांबायला सांगतो , कारण

२) कवीने आषाढघनाला घडीभर उघडण्यास सांगितले, कारण

रे थांब जरा आषाढघना

बघु दे दिठि भरुन तुझी करुणा

कोमल पाचूंचीं हीं शेतें

प्रवाळमातीमधलीं औतें

इंद्रनीळ वेळूंचीं बेटें

या तुझ्याच पदविन्यासखुणा

रोमांचित ही गंध-केतकी

फुटे फुलीं ही सोनचंपकी

लाजुन या जाईच्या लेकी

तुज चोरुन बघती पुन्हापुन्हा

उघड गगन, कर घडिभर आस्तर

आणि खुलें कर वासरमणि-घर

वाहू दे या तव किमयेतर

कोवळ्या मळा हळदुळ्या उन्हा

(३) आशाढातील धावसाचा तुम्ही घेतलेला अनुभव शब्दबद्ध करा ?

४

प्रश्न २. आ) पुढील कवितेच्या आधारे दिलेल्या सूचनांनुसार कृती पूर्ण करा :

(८)

(१) कवीसोबत पुढील गोष्टींनी केलेल्या कृती लिहा :

२

क) आयुष्य

ख) दुःख

(२) चौकटी पूर्ण करा :

२

क) कवीची सदैव सोबत करणारी

ख) कवीचा विश्वासघात करणारे

ग) खोल्या दिशा सांगतात ते

घ) अंधकारमय जीवनात साथ देणारा

रंगुनी रंगांत सान्या रंग माझा वेगळा !
गुंतुनी गुंत्यांत सान्या पाय माझा मोकळा !
कोण जाणे कोठुनी ह्या सावल्या आल्या पुढे,
मी असा की लागती ह्या सावल्यांच्याही झळा !
राहती माझ्यासवें हीं आसवें गीतांपरी;
हें कशाचें दुःख ज्याला लागला माझा लळा !
कोणत्या काळीं कळेना मी जगाया लागलो
अन् कुठे आयुष्य गेले कापुनी माझा गळा !
सांगती 'सात्पर्य' माझें सारख्या खोट्या दिशा :
"चालणारा पांगळा अन् पाहणारा आंधळा !"
माणसांच्या मधरात्रीं हिंडणारा सूर्य मी :
माझियासाठी न माझा पेटण्याचा सोहळा !

(३) अभिव्यक्ती :

- य) तुमच्यातील दुर्गुणांचा शोध घ्या, हे दुर्गुण कमी करून सद्गुण अंगीकारण्यासाठी तुम्ही काय कराल, ते सांगू ?
किंवा
र) 'मी मधरात्रीं हिंडणारा सूर्य आहे,' असे कवी स्वतःबद्दल का म्हणतो, ते लिहा ?

भाग ३ - साहित्य प्रकार- कथा गुण-१०

प्रश्न ३. अ) खालील उदाहरणांच्या आधारे मुचनेनुसार कृती पूर्ण करा :

य) कृती पूर्ण करा :

कथा ज्या मूल्यांचा सत्कार करते
अशी कोणतीही चार मूल्ये

र) चौकटी पूर्ण करा :

१) या वैशिष्ट्यामुळे माणूस गोष्टीवेल्हाळ होतो

२) मराठीत सर्वांत जास्त वाचला जाणारा साहित्यप्रकार

मराठी कथा विलक्षण मनोरंजक आहे. तिची खुमारीच मोठी न्यारी आहे. मराठीत सर्वांत जास्त वाचला जाणारा साहित्यप्रकार म्हणजे कथा होय. दिवाळी अंकांमध्ये कथेला मानाचे पान दिले जाते, ते तिच्या मनोरंजकता या वैशिष्ट्यामुळे. आधुनिक कथा सांगण्याचा आणि ऐकण्याचा आनंद मनमुराद लुटतात तो तिच्या या मनोरंजकतेमुळेच. मनोरंजनाची कितीतरी अत्याधुनिक साधने उदा., टी. व्ही. बगैरे खूप नंतर उदयास आली; पण पहिला मान कथेचाच. कथा सर्वांनाच हवीहवीशी वाटते याचे कारण तिच्या मनोरंजकतेत दडले आहे. मुले तर गोष्ट सांगण्यासाठी भडकावून सोडतात. मोठी माणसेही याला अपवाद नसतात. माणूस गोष्टीवेल्हाळ झाला तो तिच्या 'मनोरंजकता' या वैशिष्ट्यामुळेच.

- (र) सूचनेनुसार सोडवा : १
 अंगणात दिवे लावावेत. (आज्ञार्थी वाक्य करा.)
- (२) (य) योग्य पर्याय निवडा : १
 (१) 'दारोदारी' या सामासिक शब्दातील समास ओळखा :
 (१) अव्ययीभाव समास (२) तत्पुरुष समास
 (३) द्वंद्व समास (४) बहुव्रीही समास
- (र) 'दशानन' या सामासिक शब्दातील समासाचे नाव लिहा . १
 (३) (य) योग्य पर्याय निवडा : १
 कमलने बक्षीस मिळवले.
 या वाक्यातील प्रयोग ओळखून लिहा :
 (१) कर्तरी प्रयोग (२) कर्मणी प्रयोग
 (३) भावे प्रयोग (४) यांपैकी नाही
- (र) 'भावे प्रयोग' असलेले वाक्य शोधून लिहा : १
 (१) आज लवकर सांजावले. (२) त्याने कपाटात पुस्तक ठेवले.
 (३) युवादिनी वक्त्याने प्रेरणादायी भाषण दिले. (४) त्याने माझ्या हिरड्यांत इंजेक्शन दिले.
 (४) (य) पुढील काव्यपंक्तींतील अलंकार पर्यायांतून ओळखून लिहा : १
 मुंगी उडाली आकाशी... तिने गिळिले सूर्यासी !
 (१) अनन्वय (२) अतिशयोक्ती
 (३) अपन्हुती (४) अर्थान्तरन्यास
- (र) खालील वाक्यातील उपमेय ओळखा : १
 शाळा म्हणजे दुसरी माता होय.
- (५) (य) 'अंगावर काटा येणे' या वाक्प्रचाराचा अर्थ पुढील पर्यायांतून ओळखून लिहा : १
 (१) राग येणे. (२) भीतीने शहारा येणे.
 (३) जखम होणे (४) आनंद होणे
- (र) 'अंगावर काटा येणे' या वाक्प्रचाराचा वाक्यात उपयोग करा. १
- प्रश्न ५. आ) कोणत्याही एक विषयावर २०० ते २५० शब्दांत निबंध लिहा (१०)
१. एक अविस्मरणीय सहल
 २. माझे आवडते शिक्षक
 ३. मी रस्ता बोलतोय
 ४. इंटरनेट (आंतरजाल) खंडित झाले तर...
 ५. विज्ञान : शाप की वरदान

मनोरंजकतेप्रमाणेच मनावर संस्कार करण्याचीही जबरदस्त ताकद कथेत असते. कथेच्या माध्यमातून 'मूल्यविचार' रुजवता येतात. कथा प्रेरणा, स्फूर्ती, बोध, ज्ञान देते. मानवता, सत्य, समता, न्याय, स्वातंत्र्य, बंधुभाव, औदार्य, धैर्य, श्रमनिष्ठा, संवेदनशीलता, दया, सहकार्य अशा कितीतरी मूल्यांचा संस्कार कथा करते. मानवी मूल्यांची कदर करणारी आदर्श व्यक्तिमत्त्वे कथावाङ्मयात जागोजागी आढळतात. सामान्य माणूस प्रसंगी आभाळाएवढा मोटा कसा होऊ शकतो हे एखाद्या बोधकथेच्या माध्यमातून वाचकांच्या मनावर ठसवता येते. या संस्कारक्षमतेच्या वैशिष्ट्यामुळेच तर कथेतून सद्गुणांचे पाथेय देता येते.

२. 'कथा आजही लोकप्रिय आहे', या विधानाबाबतचे तुमचे मत स्पष्ट करा ?

२

प्रश्न ३. आ) खालीलपैकी कोणते ही दोन कृती सोडवा

(६)

१. शोध कथेतील नायिका 'अनु' हिचे स्वभावचित्र रेखाटा ?
२. 'गद्दी' या कथेच्या शीर्षकाची समर्पकता थोडक्यात स्पष्ट करा ?
३. 'आनुची' समाज समजून घेण्यामागची भूमिका स्पष्ट करा ?

भाग ४- उपयोजित मराठी गुण -१४

प्रश्न ४. अ) खालीलपैकी दोन कृती सोडवा.

(४)

- १) मुलाखतीचा हेतू स्पष्ट करा.
- २) बातमी आणि वृत्तलेख यांतील फरक स्पष्ट करा
- ३) एका वस्तुदालनाचे आकर्षक माहितीपत्रक तयार करा.
- ४) अहवालाची आवश्यकता स्पष्ट करा.

आ) खालील मुद्द्यांच्या आधारे कोणतीही दोन कृती सोडवा.

(१०)

१) 'मुलाखतीचा समारोप' पुढील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा :

मुद्दे : भाषिक कौशल्य - परिणामकारक निवेदन - अनपेक्षित समारोप - श्रोत्यांचा पतिसाद - मुलाखतीची यशस्विता

२) खालील मुद्द्यांच्या आधारे 'माहितीपत्रक रचनेची' वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा .

मुद्दे : माहितीपत्रक म्हणजे कायमाहितीला प्राधान्य उपयुक्ततामाहितीपत्रकाचे वेगळेपण.....आकर्षक मांडणी.....भाषाशैली

३) पुढील मुद्द्यांच्या आधारे वृत्तलेख लिहिताना घ्यावयाची काळजी, याबाबत सविस्तर लिहा :

मुद्दे : वाचकांची अभिरुची - तात्कालिकता - विषयाचे वेगळेपण - वाचकांचे लक्ष वेधणे - वृत्तलेखनाची शैली.

(४) पुढील मुद्द्यांच्या आधारे अहवाललेखनाची वैशिष्ट्ये लिहा :

मुद्दे : वस्तुनिष्ठता आणि सुस्पष्टता - अहवाललेखनाची विश्वसनीयता - लेखनातील सोपेपणा - शब्दमर्यादा - निष्पक्षपातीपणा.

भाग ५- व्याकरण व लेखन गुण - २०

प्रश्न ५. अ) सूचनांनुसार कृती करा :

१०

(१) य) माणसं स्वतःचा छंद कसा विसरू शकतात?

१

वरील वाक्याचे विधानार्थी वाक्य ओळखून लिहा :

(१) माणसं स्वतःचा छंद नेहमी विसरतात. (२) माणसं स्वतःचा छंद लक्षात ठेवतात.

(३) माणसं स्वतःचा छंद विसरू शकत नाहीत. (४) माणसं स्वतःचा छंद किती लक्षात ठेवतात !